

Wojciech Białek, Wiesława Kowalik, Grażyna Wnuk

Geografia
gimnazjum

**PLAN DYDAKTYCZNY
PRZYKŁADOWE SCENARIUSZE LEKCJI
PROPOZYCJE PROJEKTÓW EDUKACYJNYCH
PRZEDMIOTOWY SYSTEM OCENIANIA**

**ZIEMIA i LUDZIE
POZAEUROPEJSKIE
REGIONY ŚWIATA**

3

I. Plan dydaktyczny *Ziemia i ludzie. Część 3. Pozaeuropejskie regiony świata*

Lekcja		Korzystanie z różnych źródeł informacji geograficznej	Identyfikowanie związków i zależności oraz wyjaśnianie zjawisk i procesów	Stosowanie wiedzy i umiejętności geograficznych w praktyce	Kształtowanie postaw
Nr	Temat	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:
1	Lekcja organizacyjna	▪ poznaje sposoby wykorzystania podręcznika, zeszytu zadań i innych źródeł informacji geograficznej w uczeniu się geografii wybranych regionów pozaeuropejskich	▪ porównuje materiał nauczania w klasie III ze zrealizowanymi treściami geografii w toku nauki	▪ wykorzystuje w praktyce zasady przedmiotowego systemu oceniania	▪ wykazuje zainteresowanie pozaeuropejskimi regionami świata
DZIAŁ I. ŁĄDY I OCEANY					
2	Łądy i oceany	▪ wskazuje na mapie kontynenty i oceany oraz ich granice ▪ wskazuje na mapie formy ukształtowania lądów i dna morskiego ▪ odczytuje z mapy nazwy i przebieg prądów morskich	▪ przedstawia kryteria wyróżniania wielkich form ukształtowania powierzchni lądów i dna oceanów ▪ wykazuje związek pomiędzy ruchem płyt litosfery a rozmieszczeniem form ukształtowania lądów i dna oceanów ▪ wyjaśnia związek między rozmieszczeniem lądów a układem prądów morskich ▪ wyjaśnia przyczyny	▪ oblicza wysokość względną ▪ porównuje ukształtowanie powierzchni kontynentów i dna oceanów	▪ wykazuje potrzebę znajomości ukształtowania powierzchni lądów i dna oceanów ▪ przedstawia możliwości wykorzystania lądów i oceanów w życiu człowieka

Lekcja		Korzystanie z różnych źródeł informacji geograficznej	Identyfikowanie związków i zależności oraz wyjaśnianie zjawisk i procesów	Stosowanie wiedzy i umiejętności geograficznych w praktyce	Kształtowanie postaw
Nr	Temat	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:
cd. 2			zróżnicowanego zasolenia i temperatury wód morskich i oceanicznych ▪ charakteryzuje formy ukształtowania powierzchni kontynentów i dna oceanów		
	Prawidłowe stosowanie terminów geograficznych: <i>nizina, wyżyna, góry, wysokość względna, wysokość bezwzględna, morze, zatoka, cieśnina, izobata, falowanie, prądy morskie, pływy morskie, szelf, stok kontynentalny, basen oceaniczny, rów oceaniczny.</i>				
DZIAŁ II. AZJA – KONTYNENT KONTRASTÓW					
3	Położenie geograficzne i środowisko przyrodnicze Azji	▪ odczytuje z mapy współrzędne geograficzne krańcowych miejsc kontynentu ▪ lokalizuje na mapie regiony geograficzne kontynentu ▪ odczytuje informacje z map klimatycznych, roślinności i gleb kontynentu ▪ lokalizuje na mapie kontynentu wybrane obiekty np. rzeki, jeziora, szczyty	▪ wykazuje zależność między występowaniem stref klimatycznych, szaty roślinnej i gleb w Azji ▪ wyjaśnia związek między rozkładem ciśnień w Azji latem i zimą a powstawaniem i kierunkiem wiatrów monsunowych ▪ wyjaśnia przyczyny kontrastów klimatycznych w Azji ▪ objaśnia przyczyny	▪ wykazuje wpływ warunków środowiskowych w Azji na warunki życia człowieka ▪ odczytuje z mapy wysokość bezwzględną i oblicza wysokość względną ▪ wymienia przykłady działań człowieka wobec zagrożeń przyrodniczych występujących w Azji np. powodzi wywołanych deszczami monsunowymi	▪ wykazuje zróżnicowanie regionów Azji pod względem możliwości rozwoju osadnictwa i rolnictwa ▪ ocenia wpływ typów klimatu na życie ludności

			występowania obszarów bezodpływowych na kontynencie		
	Prawidłowe stosowanie terminów geograficznych: <i>ruch górotwórczy, płaskowyz, obszar bezodpływowy, monsun letni i zimowy, biegun zimna, tajga, tundra, wysokość bezwzględna.</i>				
4	Obszary najstarszych azjatyckich cywilizacji	- wskazuje na mapie rozmieszczenie najstarszych azjatyckich cywilizacji - odczytuje z map informacje dotyczące klimatu i gleb dla obszarów najstarszych cywilizacji Azji	- wyjaśnia wpływ środowiska przyrodniczego na rozmieszczenie najstarszych cywilizacji w Azji - wykazuje osiągnięcia najstarszych azjatyckich cywilizacji	- przedstawia znaczenie rzek w rozwoju osadnictwa i kształtowaniu cywilizacji - uzasadnia potrzebę regulacji rzek w przeszłości oraz współcześnie	- docenia osiągnięcia najstarszych azjatyckich cywilizacji - wykazuje wpływ osiągnięć najstarszych azjatyckich cywilizacji na życie współczesnych społeczeństw
	Prawidłowe stosowanie terminów geograficznych: <i>cywilizacja, gospodarka rolna, miasto, jedwabny szlak, regulacja rzeki.</i>				
5	Azja Południowo-Wschodnia – region kultury ryżu	- wskazuje na mapie obszary uprawy ryżu w Azji Południowo-Wschodniej - odczytuje z mapy warunki klimatyczne i glebowe w obszarach uprawy ryżu - odczytuje i interpretuje diagramy dotyczące zbiorów i eksportu ryżu	- wyjaśnia zależności w Azji pomiędzy elementami środowiska przyrodniczego a obszarami uprawy ryżu - wykazuje różnorodne zastosowanie ryżu w żywieniu człowieka - wyjaśnia przyczyny niewielkich możliwości zastosowania maszyn rolniczych w uprawie ryżu	- oblicza wysokość pól - przedstawia przykłady wykorzystania stromych stoków w gospodarce rolnej	- ocenia rolę ryżu w żywieniu człowieka - docenia wpływ uprawy ryżu na kształtowanie kultury w Azji Południowo-Wschodniej - ocenia konsekwencje "Zielonej Rewolucji" dla krajów Azji Południowo-Wschodniej
	Prawidłowe stosowanie terminów geograficznych: <i>zbiór, plon, pola tarasowe, FAO, „Zielona Rewolucja”, kultura ryżu.</i>				

Lekcja		Korzystanie z różnych źródeł informacji geograficznej	Identyfikowanie związków i zależności oraz wyjaśnianie zjawisk i procesów	Stosowanie wiedzy i umiejętności geograficznych w praktyce	Kształtowanie postaw
Nr	Temat	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:
6	Chiny – przemiany gospodarcze w najludniejszym kraju świata	▪ odczytuje nazwy i wskazuje na mapie regiony geograficzne Chin ▪ wskazuje na mapie regiony rolnicze Chin ▪ wskazuje na mapie rozmieszczenie surowców mineralnych w Chinach ▪ odczytuje z danych statystycznych pozycję Chin w gospodarce światowej	▪ wyjaśnia przyczyny nierównomiernego rozmieszczenia ludności w Chinach ▪ wyjaśnia przyczyny i przedstawia skutki polityki demograficznej Chin ▪ wyjaśnia zależności pomiędzy środowiskiem przyrodniczym Chin a regionalnym zróżnicowaniem gospodarki ▪ wyjaśnia przyczyny dynamicznego rozwoju gospodarczego Chin	▪ przedstawia znaczenie gospodarki Chin na świecie ▪ wymienia produkty chińskie wykorzystywane w życiu codziennym Polaka ▪ oblicza saldo obrotów handlu zagranicznego ▪ wymienia obiekty turystyczne Chin	▪ wykazuje, że środowisko przyrodnicze Chin jest wielkim potencjałem gospodarczym kraju ▪ wykazuje wpływ polityki demograficznej na kształtowanie stosunków społeczno-rodzinnych w Chinach ▪ prezentuje i docenia piękno obiektów turystycznych Chin
	Prawidłowe stosowanie terminów geograficznych: <i>eksplozja demograficzna, polityka demograficzna, urbanizacja, tempo gospodarki, saldo bilansu handlowego.</i>				
7	Indie – kraj kontrastów społeczno-gospodarczych	▪ wskazuje na mapie i odczytuje nazwy obiektów środowiska geograficznego Indii np. regionów geograficznych, rzek, miast ▪ odczytuje dane statystyczne	▪ wykazuje wpływ klimatu i rzek na życie mieszkańców Indii ▪ wyjaśnia na przykładzie struktury wieku ludności Indii znaczenie terminu <i>młode społeczeństwo</i>	▪ wykazuje na przykładzie „Zielonej Rewolucji” znaczenie międzynarodowej współpracy w rozwiązywaniu problemu głodu i niedożywienia ludności w	▪ uzasadnia konieczność współpracy międzynarodowej w rozwiązywaniu problemów społeczno-gospodarczych państw słabo rozwiniętych gospodarczo

		styczne dotyczące ludności i gospodarki Indii	▪ wyjaśnia przyczyny istnienia kontrastów społecznych i gospodarczych w Indiach ▪ wyjaśnia przyczyny współczesnych przemian zachodzących w gospodarce Indii	Indiach ▪ wykazuje wpływ religii na życie mieszkańców Indii ▪ charakteryzuje warunki życia ludności na wsi i w ubogich dzielnicach miast (slumsy)	▪ dostrzega wkład Indii w rozwój kultury masy np. Bollywood
	Prawidłowe stosowanie terminów geograficznych: <i>młode społeczeństwo, religia hindu (hinduizm), Hindus, Indus, reinkarnacja, slumsy, „święta krowa”</i> .				
8	Japonia – kraj nowoczesnej gospodarki	▪ charakteryzuje na podstawie mapy położenie geograficzne i środowisko przyrodnicze Japonii ▪ odczytuje i interpretuje dane statystyczne dotyczące gospodarki Japonii ▪ odczytuje z mapy nazwy ośrodków i okręgów przemysłowych Japonii	▪ omawia wpływ czynników społeczno-kulturowych na rozwój gospodarki Japonii ▪ wyjaśnia przyczyny rozwoju nowoczesnej gospodarki w Japonii ▪ wymienia nazwy znanych firm japońskich i uzasadnia ich popularność na świecie ▪ wymienia czynniki decydujące o rozwoju japońskich technopolii	▪ oblicza gęstość zaludnienia w Japonii ▪ uzasadnia znaczenie handlu zagranicznego w gospodarce Japonii ▪ przedstawia przykłady rozwiązań technologicznych mających na celu ochronę środowiska przyrodniczego Japonii	▪ wykazuje wpływ pracowitości i zaangażowania Japończyków na rozwój gospodarczy swojego kraju ▪ dostrzega wpływ rozwoju nauki na pozycję gospodarczą państwa ▪ docenia osiągnięcia technologiczne Japończyków
	Prawidłowe stosowanie terminów geograficznych: <i>aglomeracja policentryczna, megalopolis, okręg przemysłowy, technopolia, przemysł wysokich technologii (high-tech)</i> .				
9	Bliski Wschód – kierunki rozwoju gospodarki	▪ odczytuje z mapy dane dotyczące klimatu w regionach geograficznych Bliskiego Wschodu	▪ charakteryzuje środowisko przyrodnicze regionów Bliskiego Wschodu ▪ wyjaśnia rolę ropy	▪ wymienia powszechnie stosowane produkty przemysłu petrochemicznego ▪ wykazuje związek	▪ ocenia znaczenie ropy naftowej w gospodarce współczesnego świata ▪ przedstawia wpływ wydobycia ropy naftowej

Lekcja		Korzystanie z różnych źródeł informacji geograficznej	Identyfikowanie związków i zależności oraz wyjaśnianie zjawisk i procesów	Stosowanie wiedzy i umiejętności geograficznych w praktyce	Kształtowanie postaw
Nr	Temat	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:
9		- wskazuje na mapie kraje Bliskiego Wschodu - wskazuje na mapie Bliskiego Wschodu obszary występowania i wydobywania ropy naftowej - odczytuje dane dotyczące wydobywania i eksportu ropy naftowej w krajach Bliskiego Wschodu	- naftowej w rozwoju gospodarczym regionu - wymienia główne kierunki rozwoju gospodarki krajów Bliskiego Wschodu - wyjaśnia cele i zadania OPEC oraz wpływ tej organizacji na gospodarkę współczesnego świata	- pomiędzy wielkością wydobywania ropy naftowej na Bliskim Wschodzie a ceną benzyny - korzysta ze wskaźnika PKB i HDI w ocenie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego państw Bliskiego Wschodu	wej na rozwój motoryzacji
	Prawidłowe stosowanie terminów geograficznych: <i>Bliski Wschód, ropa naftowa, produkt krajowy brutto (PKB), przemysł petrochemiczny, OPEC, wskaźnik rozwoju społeczno-gospodarczego HDI.</i>				
10	Zróżnicowanie kulturowe Bliskiego Wschodu. Konflikty zbrojne	- gromadzi na podstawie różnych źródeł informacji o religiach Bliskiego Wschodu - wymienia i wskazuje na mapie obiekty kultury religijnej występujących w regionie - wskazuje na mapie miejsca konfliktów	- omawia zróżnicowanie narodowościowe Bliskiego Wschodu - wymienia główne zasady religii oraz najważniejsze obiekty religijno-kulturowe występujące w regionie Bliskiego Wschodu - wyjaśnia przyczyny konfliktów wystę-	- wymienia oczekiwania wobec turystów w miejscach kultury różnych religii na Bliskim Wschodzie - uzasadnia zagrożenia występujące w obszarach konfliktów zbrojnych	- wyjaśnia potrzebę kształtowania postaw tolerancji wobec wyznawców różnych religii - uzasadnia potrzebę współpracy międzynarodowej w rozwiązywaniu konfliktów w regionie

		zbrojnych na Bliskim Wschodzie	pujących na Bliskim Wschodzie wyjaśnia różnicę pomiędzy konfliktem religijnym a konfliktem narodowościowym		
	Prawidłowe stosowanie terminów geograficznych: <i>judaizm, islam, chrześcijaństwo, muzułmanin, naród, grupa etniczna, konflikt narodowościowy, konflikt religijny.</i>				
11	Zróżnicowanie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego państw Azji	- wskazuje na mapie Azji przykłady bogatych i ubogich krajów - odczytuje z danych statystycznych wartości dotyczące gospodarki krajów Azji np. PKB, wielkość wydobycia ropy naftowej, plony zbóż - wyszukuje w prasie i w Internecie informacje dotyczące ludności i gospodarki krajów Azji	- uzasadnia zróżnicowanie typów rolnictwa w Azji - wyjaśnia znaczenie państw Azji w światowej gospodarce ropą naftową - wykazuje rolę rolnictwa i przemysłu państw Azji w gospodarce światowej - przedstawia warunki życia ludności w wielkich miastach Azji - omawia wpływ religii na rozwój gospodarki na przykładzie wybranych państw Azji	- podaje przykłady zmian zachodzących w rozwoju społeczno-gospodarczym państw Azji - wykazuje wpływ szybkiego tempa rozwoju gospodarki Chin i Indii na życie mieszkańców - porównuje warunki życia w miastach azjatyckich np. w Tokio i w Kalkucie	- dostrzega różnice w rozwoju gospodarki i warunkach życia ludności państw Azji - uzasadnia potrzebę rozwiązywania konfliktów - ocenia rolę organizacji międzynarodowych (np. APEC, ASEAN, OPEC) w gospodarce krajów Azji
	Prawidłowe stosowanie terminów geograficznych: <i>produkt krajowy brutto, integracja gospodarcza, konflikt graniczny, konflikt polityczny.</i>				

Lekcja		Korzystanie z różnych źródeł informacji geograficznej	Identyfikowanie związków i zależności oraz wyjaśnianie zjawisk i procesów	Stosowanie wiedzy i umiejętności geograficznych w praktyce	Kształtowanie postaw
Nr	Temat	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:
DZIAŁ III. AFRYKA – PROBLEMY PRZYRODNICZE I SPOŁECZNO-GOSPODARCZE					
12	Położenie geograficzne i środowisko przyrodnicze Afryki	▪ odczytuje z mapy współrzędne geograficzne krańcowych miejsc kontynentu ▪ odczytuje z map tematycznych Afryki informacje dotyczące klimatu, gleb i roślinności ▪ odczytuje i interpretuje klimatogramy wybranych stacji na kontynencie Afryki	▪ wykazuje zależności pomiędzy położeniem geograficznym a występowaniem stref klimatycznych w Afryce ▪ wykazuje wpływ stref klimatycznych na zróżnicowanie świata organicznego na kontynencie ▪ wymienia przykłady zwierząt żyjących w różnych strefach klimatycznych Afryki ▪ wyjaśnia przyczyny występowania rzek i jezior okresowych w Afryce	▪ wykazuje wpływ warunków środowiska przyrodniczego Afryki na życie człowieka ▪ rozpoznaje zwierzęta pochodzące z Afryki na fotografii lub w zoo	▪ uzasadnia potrzebę kontroli i ograniczania wycinania drzew w lesie równikowym
Prawidłowe stosowanie terminów geograficznych: <i>symetryczność klimatyczno-roślinna, strefa klimatyczno-glebowo-roślinna, klimatogram, niż i wyż baryczny, deszcz zenitalny, las równikowy, sawanna, rzeki okresowe i rzeki epizodyczne, wadi (uedy).</i>					
13	Sahel – życie i gospodarowanie w najsuchszym zamieszkałym regionie świata	▪ wskazuje strefę Sahelu na mapie ▪ wymienia i wskazuje na mapie kraje leżące w strefie Sahelu	▪ wskazuje przyczyny pustynnienia strefy Sahelu ▪ wyjaśnia przyczyny koczowniczego trybu życia ludności w strefie Sahelu	▪ uzasadnia potrzebę racjonalnej gospodarki wodą w strefie Sahelu ▪ rozumie ideę organizacji Światowego Dnia	▪ wykazuje zrozumienie dla trudnych warunków życia ludności w obszarach niedoboru wody

		▪ odczytuje z mapy i z klimatogramów stacji położonych w strefie Sahelu informacje klimatyczne	▪ wykazuje związek pomiędzy zasobami wodnymi a sposobami gospodarowania w regionie ▪ wymienia obszary i uzasadnia występowanie konfliktów o wodę w strefie Sahelu	Wody	▪ propaguje działania Polskiej Akcji Humanitarnej w strefie Sahelu
Prawidłowe stosowanie terminów geograficznych: <i>Sahel, Sudan, proces pustynnienia, racjonalna gospodarka wodna, Polska Akcja Humanitarna.</i>					
14	Problemy żywienia ludności Afryki	▪ wskazuje kraje Afryki o zróżnicowanym dziennym spożyciu kalorii i białka na dobę ▪ odczytuje i interpretuje dane statystyczne dotyczące warunków życia w Afryce	▪ wyjaśnia przyczyny przyrodnicze, gospodarcze i społeczne niedożywienia ludności Afryki ▪ wymienia i uzasadnia znaczenie roślin w wyżywieniu ludności Afryki ▪ omawia braki w prawidłowej diecie mieszkańca Afryki ▪ przedstawia rolę FAO w walce z głodem w Afryce	▪ przedstawia zasady prawidłowego odżywiania się człowieka ▪ wskazuje rolę edukacji w walce z głodem	▪ proponuje sposoby złagodzenia problemu niedożywienia ludności Afryki ▪ ocenia działania organizacji pozarządowych na rzecz rozwiązywania problemów głodu w Afryce ▪ propaguje zasadę zdrowego żywienia
Prawidłowe stosowanie terminów geograficznych: <i>głód, niedożywienie, dzienne normy żywienia, FAO, UNICEF.</i>					
15	Zagrożenia chorobami w Afryce	▪ wskazuje na mapie obszary zagrożenia wybranymi chorobami występującymi w Afryce ▪ odczytuje informacje	▪ wyjaśnia przyczyny i skutki chorób nękających społeczeństwo Afryki ▪ porównuje przyczyny rozwoju AIDS w Afryce	▪ uzasadnia potrzebę szczepień i odpowiedniego wyposażenia w leki turysty wyjeżdżającego do wybranych regionów Afryki	▪ dostrzega i wykazuje zrozumienie dla problemów zdrowotnych społeczeństwa Afryki ▪ rozumie potrzebę wspierania Afryki w

Lekcja		Korzystanie z różnych źródeł informacji geograficznej	Identyfikowanie związków i zależności oraz wyjaśnianie zjawisk i procesów	Stosowanie wiedzy i umiejętności geograficznych w praktyce	Kształtowanie postaw
Nr	Temat	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:
cd. 15		klimatyczne dotyczące regionów, w których występują malaria i śpiączka afrykańska ▪ odczytuje informacje statystyczne dotyczące długości życia mieszkańców Afryki	ce i w innych regionach świata ▪ wykazuje zależności pomiędzy rozwojem społeczno-gospodarczym a stanem zdrowia ludności w Afryce		walce z chorobami ▪ wymienia akcje humanitarne wspierające walkę z malarią, AIDS
	Prawidłowe stosowanie terminów geograficznych: <i>malaria, śpiączka afrykańska, mucha tse-tse, wirus Ebola, AIDS, kwashiorka, marasmus.</i>				
16	Perspektywy rozwoju gospodarczego Afryki	▪ odczytuje dane statystyczne dotyczące ludności Afryki ▪ lokalizuje na mapie rozmieszczenie surowców mineralnych w Afryce ▪ wskazuje miejsca występowania atrakcji turystycznych w Afryce	▪ wyjaśnia przyczyny szybkiego wzrostu liczby ludności w Afryce ▪ ocenia możliwości rozwoju rolnictwa w Afryce ▪ wymienia ograniczenia związane z rozwojem transportu kolejowego i drogowego w Afryce omawia na wybranych przykładach potencjał turystyczny Afryki	▪ porównuje urbanizację w Afryce z urbanizacją w Europie ▪ określa współczesną i perspektywiczną rolę Afryki w gospodarce światowej ▪ ocenia środowisko przyrodnicze wybranych regionów Afryki dla potrzeb rozwoju rolnictwa	▪ dostrzega trudne warunki rozwoju gospodarki w Afryce ▪ wykazuje solidarność międzynarodową w rozwiązywaniu problemów nękających mieszkańców kontynentu ▪ przedstawia znaczenie wybranych regionów Afryki dla rozwoju turystyki światowej
	Prawidłowe stosowanie terminów geograficznych: <i>rasa negroidalna, wskaźnik urbanizacji, użytki rolne, maniok, jam, proso, surowiec mineralny, atrakcja turystyczna.</i>				

DZIAŁ IV. AMERYKA PÓŁNOCNA I POŁUDNIOWA

17	Położenie geograficzne i środowisko przyrodnicze Ameryki Północnej i Południowej	▪ odczytuje z mapy współrzędne geograficzne krańcowych miejsc kontynentów ▪ odczytuje informacje z map klimatycznych, roślinności i gleb Ameryki Północnej i Południowej ▪ wskazuje na mapie regiony geograficzne obu Ameryk ▪ wskazuje na mapie wybrane obiekty geograficzne (rzeki, jeziora, szczyty) Ameryki Północnej i Południowej	▪ podaje cechy regionów geograficznych obu Ameryk ▪ wykazuje współzależności pomiędzy elementami środowiska przyrodniczego obu Ameryk ▪ porównuje środowisko przyrodnicze obu Ameryk ▪ wyjaśnia przyczyny występowania trzęsień ziemi i czynnego wulkanizmu w Kordyliarach i w Andach	▪ przedstawia rolę Kanału Panamskiego w transporcie morskim ▪ oblicza średnią roczną temperaturę powietrza atmosferycznego i roczną amplitudę temperatury	
Prawidłowe stosowanie terminów geograficznych: <i>ruch górotwórczy, obszar sejsmiczny, preria, pampa, roślinność strefowa, roślinność astrefowa, jezioro lagunowe, jezioro wysokogórskie.</i>					
18	Zróżnicowanie kulturowe i etniczne Ameryki Północnej i Południowej	▪ odczytuje dane dotyczące ludności obu Ameryk z rocznika statystycznego i wykresu ▪ wyszukuje informacje w różnych źródłach o	▪ omawia, korzystając z wykresu, zmiany liczby ludności obu Ameryk ▪ wykazuje wpływ czynników przyrodniczych, gospodarczych, społecznych i historycznych na	▪ oblicza procentowy udziału elementu w całości ▪ przedstawia korzyści i wady wynikające z migracji ▪ wskazuje elementy	▪ docenia osiągnięcia kultury rdzennych mieszkańców Ameryki ▪ reprezentuje postawę tolerancji kulturowej i religijnej

Lekcja		Korzystanie z różnych źródeł informacji geograficznej	Identyfikowanie związków i zależności oraz wyjaśnianie zjawisk i procesów	Stosowanie wiedzy i umiejętności geograficznych w praktyce	Kształtowanie postaw
Nr	Temat	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:
cd. 18		w różnych źródłach o kulturze Indian - wskazuje na mapie obszary występowania cywilizacji Indian - wyszukuje informacje w różnych źródłach o wielokulturowości miast, regionów, państw Ameryki	różnicowanie ludności obu Ameryk - przedstawia różnicowanie rasowe i językowe obu Ameryk - porównuje różnicowanie kulturowe Ameryki Północnej i Południowej	kultury amerykańskiej przenikające do Europy i Polski	
	Prawidłowe stosowanie terminów geograficznych: <i>naród, grupa etniczna, abolicjonizm, migracja, kultura angloamerykańska i latynoamerykańska, Ameryka Łacińska, mulat, metys, zambos, afroamerykanin.</i>				
19	Przyczyny i skutki ekologiczne wylesiania Amazonii	- wyszukuje informacje na temat składu gatunkowego lasów Amazonii - odczytuje z mapy informacje dotyczące warunków klimatycznych i glebowych obszaru Amazonii - wskazuje zmiany zalesienia Amazonii na podstawie map tematycznych	- wymienia piętra roślinne lasu równikowego - wyjaśnia przyczyny intensywnej wycinki drzew w Amazonii - omawia skutki przyrodnicze i społeczne gospodarki leśnej w Amazonii - wyjaśnia zagrożenia lokalne i globalne wynikające z wylesiania Amazonii	- ocenia ekologiczną i gospodarczą funkcję lasu - uzasadnia na przykładzie kauczukowca konieczność zastępowania w gospodarce surowców naturalnych sztucznymi	- uzasadnia potrzebę ochrony lasów równikowych - prezentuje ideę zrównoważonego rozwoju gospodarczego na przykładzie Amazonii
	Prawidłowe stosowanie terminów geograficznych: <i>las tropikalny (selwa), piętra roślinne lasu równikowego, racjonalna gospodarka leśna, efekt cieplarniany.</i>				

20	Cechy rozwoju i problemy wielkich miast Brazylii	▪ odczytuje dane statystyczne dotyczące liczby ludności miast Brazylii ▪ wskazuje na mapie wielkie miasta Brazylii ▪ określa na podstawie mapy warunki przyrodnicze położenia miast Brazylii ▪ odczytuje elementy urbanistyczne miasta Ameryki Południowej na podstawie schematu	▪ wykazuje związek pomiędzy warunkami przyrodniczymi a lokalizacją miast Brazylii ▪ uzasadnia lokalizację miast Brazylii ▪ wyjaśnia wpływ kolonizacji na rozwój przestrzenny miast Brazylii ▪ charakteryzuje wybrane miasta Brazylii ▪ przedstawia skutki żywiołowego rozwoju miast Brazylii ▪ wyjaśnia przyczyny problemów społecznych występujących w wielkich miastach Brazylii	▪ oblicza czas podróży samolotem z Polski do Ameryki z uwzględnieniem położenia miejsc startu i lądowania w różnych strefach czasowych ▪ przedstawia zalety harmonijnego rozwoju miasta	▪ wskazuje i docenia atrakcje kulturowe miast Brazylii ▪ wykazuje zrozumienie dla trudnych warunków życia ludności w fawelach ▪ wykazuje konieczność walki z przestępczością w wielkich miastach
Prawidłowe stosowanie terminów geograficznych: <i>urbanizacja, urbanizacja pozorna, fawela (slumsy).</i>					
21	Regionalne zróżnicowanie gospodarki Stanów Zjednoczonych	▪ wskazuje na mapie regiony geograficzne Stanów Zjednoczonych ▪ interpretuje mapy tematyczne dotyczące klimatu i gleb w kontekście rozwoju rolnictwa w USA ▪ wyszukuje informacje	▪ wymienia cechy regionów geograficznych USA ▪ wyjaśnia przyczyny zróżnicowania środowiska przyrodniczego USA ▪ wykazuje współzależność pomiędzy środowiskiem przyrod-	▪ przedstawia sposoby działania USA wobec zagrożeń środowiskowych ▪ przedstawia zalety życia w kraju wysoko rozwiniętym gospodarczo	▪ docenia znaczenie dostępu do morza i ukształtowania powierzchni kraju w rozwoju gospodarczym państwa

Lekcja		Korzystanie z różnych źródeł informacji geograficznej	Identyfikowanie związków i zależności oraz wyjaśnianie zjawisk i procesów	Stosowanie wiedzy i umiejętności geograficznych w praktyce	Kształtowanie postaw
Nr	Temat	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:
21		w prasie na temat katastrof przyrodniczych w USA i sposobów łagodzenia ich skutków - wyszukuje w różnych źródłach, w tym w Internecie, informacje o obszarach chronionych w USA - wskazuje na mapie rozmieszczenie aglomeracji monocentrycznych i policentrycznych USA	niczym a sposobem gospodarowania w wybranych regionach geograficznych USA uzasadnia znaczenie regionów geograficznych w gospodarce USA		
Prawidłowe stosowanie terminów geograficznych: <i>preria, aleja tornad, aglomeracja monocentryczna, aglomeracja policentryczna, megalopolis.</i>					
22	Rola Stanów Zjednoczonych Ameryki w gospodarce światowej	- wskazuje na mapie regiony rolnicze USA - odczytuje dane statystyczne dotyczące miejsca USA w gospodarce światowej - wskazuje na mapie obszary koncentracji przemysłu w USA	- wymienia największe amerykańskie koncerny przemysłowe i wykazuje ich znaczenie w gospodarce świata - wskazuje współzależności pomiędzy środowiskiem przyrodniczym a koncentracją przemysłu w USA	- zna jednostki miary stosowane w USA - oblicza bilans handlowy - wie, że Polak wyjeżdżając do USA, zobowiązany jest do posiadania wizy	- ocenia rolę USA w gospodarce światowej - docenia osiągnięcia technologiczne USA - określa rolę nauki w kształtowaniu pozycji USA na świecie - rozumie dumę Amerykanów z osiągnięć gospodarczych i pozycji

			▪ omawia rolę i osiągnięcia przemysłu wysokich technologii w USA ▪ charakteryzuje sieć transportową USA na tle środowiska przyrodniczego i osadnictwa		kraju w świecie
Prawidłowe stosowanie terminów geograficznych: <i>koncern, korporacja, okręg przemysłowy, przemysł wysokich technologii, technopolie, Dolina Krzemowa.</i>					
23	Zróżnicowanie poziomu rozwoju gospodarczego państw Ameryki Północnej i Południowej	▪ odszukuje i porównuje informacje statystyczne dotyczące państw obu Ameryk ▪ wskazuje na mapie obu Ameryk państwa i ich stolice ▪ na podstawie różnych źródeł informacji, charakteryzuje stolicę wybranego kraju Ameryki	▪ omawia zróżnicowaną pozycję gospodarczą państw na kontynentach obu Ameryk ▪ wyjaśnia przyczyny i skutki zróżnicowanego poziomu gospodarczego państw amerykańskich	▪ proponuje rozwiązanie wybranego problemu społecznego lub gospodarczego występującego w jednym z krajów Ameryk	▪ dostrzega i rozumie problemy gospodarcze i społeczne państw Ameryki
Prawidłowe stosowanie terminów geograficznych: <i>NAFTA, republiki bananowe.</i>					
DZIAŁ V. AUSTRALIA					
24	Położenie geograficzne i środowisko przyrodnicze Australii	▪ odczytuje z mapy współrzędne geograficzne krańcowych miejsc kontynentu ▪ odczytuje wybrane informacje z map klimatycznych, roślinności i gleb Australii	▪ uzasadnia występowanie stref klimatycznych i typów klimatu w Australii ▪ wykazuje zależność pomiędzy klimatem a światem organicznym kontynentu	▪ wyjaśnia „odwrócenie” pór roku w Australii w stosunku do Europy ▪ omawia różnorodną rolę eukaliptusów w kształtowaniu środowiska Australii	▪ ocenia warunki środowiska przyrodniczego Australii dla życia człowieka i rozwoju gospodarki ▪ wyjaśnia potrzebę racjonalnej gospodarki zasobami wody na

Lekcja		Korzystanie z różnych źródeł informacji geograficznej	Identyfikowanie związków i zależności oraz wyjaśnianie zjawisk i procesów	Stosowanie wiedzy i umiejętności geograficznych w praktyce	Kształtowanie postaw
Nr	Temat	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:
cd. 24		wskazuje na mapie regiony geograficzne Australii	- wykazuje związek pomiędzy przeszłością geologiczną a występowaniem endemitów na kontynencie - wyjaśnia przyczyny występowania wód artestyjskich na kontynencie	podaje przykłady atrakcji turystycznych Australii	kontynencie
Prawidłowe stosowanie terminów geograficznych: <i>klimat zwrotnikowy skrajnie suchy, deficyt wody, wody artestyjskie, rzeki okresowe, endemit.</i>					
25	Wpływ środowiska przyrodniczego na sposoby gospodarowania w Australii	- czyta i interpretuje mapę rozmieszczenia ludności w Australii - odczytuje z różnych źródeł (tabele, wykresy, Internet) informacje dotyczące ludności i gospodarki Australii - odczytuje z wykresu informacje dotyczące struktury wytwarzania PKB w Australii - wskazuje na mapie obszary występowania surowców mineralnych w Australii	- wyjaśnia wpływ środowiska przyrodniczego na rozmieszczenie ludności na kontynencie - wykazuje związek pomiędzy środowiskiem przyrodniczym a gospodarką rolną - wykazuje związek pomiędzy osadnictwem a rozmieszczeniem sieci transportowej w Australii - wykazuje, korzystając z tabeli, pozycję Australii	- oblicza różnicę czasu słonecznego i czasu strefowego między czasem w Polsce i czasem w Australii - uzasadnia, dlaczego w Australii występuje ekstensywna gospodarka rolna	- dostrzega trudności środowiskowe dla zagospodarowania kontynentu np. w budowie sieci transportowej - rozumie potrzebę stosowania postaw zrozumienia i tolerancji w społeczeństwie wielonarodowościowym - wykazuje zrozumienie dla sytuacji Aborygenów

			w handlu surowcami mineralnymi ▪ omawia wybrane atrakcje turystyczne Australii		
Prawidłowe stosowanie terminów geograficznych: <i>Aborygen, ekstensywna gospodarka rolna, społ. wielonarodowościowe.</i>					
DZIAŁ VI. OBSZARY OKOŁOBIEGUNOWE. ARKTYKA I ANTARKTYKA					
26	Położenie geograficzne i środowisko przyrodnicze Arktyki i Antarktyki	▪ odczytuje z mapy współrzędne geograficzne obszarów okołobiegunowych ▪ odczytuje wybrane informacje z map fizycznych Arktyki i Antarktyki ▪ odczytuje wartości z klimatogramów wybranych stacji Arktyki i Antarktyki ▪ odczytuje nazwy i wskazuje na mapie regiony geograficzne obszarów okołobiegunowych	▪ charakteryzuje środowisko przyrodnicze obszarów okołobiegunowych ▪ porównuje warunki środowiska przyrodniczego Arktyki i Antarktyki ▪ przedstawia sposoby przystosowania się świata organicznego do warunków klimatycznych panujących poza kołem podbiegunowym	▪ oblicza wysokość Słońca nad widnokresem w różnych porach roku ▪ określa kierunki geograficzne na podstawie Gwiazdy Polarnej	▪ wykazuje zainteresowanie środowiskiem przyrodniczym obszarów okołobiegunowych
Prawidłowe stosowanie terminów geograficznych: <i>biegun, koło podbiegunowe, dzień i noc polarna, lądolód, zorza polarna.</i>					
27	Zmiany w środowisku przyrodniczym obszarów okołobiegunowych	▪ odczytuje z kalendarium informacje dotyczące zdobywania i zagospodarowania obszarów okołobiegunowych ▪ wyszukuje w różnych źródłach informacje o polskich polarnikach	▪ wymienia pierwszych zdobywców obu biegunów ▪ omawia najważniejsze wydarzenia w poznaniu obszarów okołobiegunowych ▪ wyjaśnia zmiany zachodzące w środowisku	▪ oblicza skalę mapy ▪ prognozuje zmiany w środowisku obszarów okołobiegunowych po stopieniu lodowców	▪ wskazuje na udział Polaków w badaniach obszarów okołobiegunowych ▪ ocenia możliwości wykorzystania obszarów okołobiegunowych dla potrzeb człowieka ▪ zajmuje stanowisko

Lekcja		Korzystanie z różnych źródeł informacji geograficznej	Identyfikowanie związków i zależności oraz wyjaśnianie zjawisk i procesów	Stosowanie wiedzy i umiejętności geograficznych w praktyce	Kształtowanie postaw
Nr	Temat	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:
cd. 27		i badaczach obszarów okołobiegunowych	sku przyrodniczym obszarów okołobiegunowych - wyjaśnia rolę i znaczenie Traktatu Antarktycznego - omawia prawdopodobne zmiany, jakie zajdą w obszarach okołobiegunowych w wyniku ocieplenia klimatu na Ziemi		wobec globalnych skutków efektu cieplarnianego
	Prawidłowe stosowanie terminów geograficznych: <i>polarnik, Traktat Antarktyczny, efekt cieplarniany.</i>				
28	Australia. Obszary okołobiegunowe. Arktyka i Antarktyda	- odszukuje w Internecie informacje dotyczące klimatu Australii i obszarów około biegunowych - wskazuje na mapie Australii, Antarktyki i Arktyki obiekty geograficzne o wskazanych współrzędnych geograficznych - odczytuje z map tematycznych informa-	- porównuje krajobraz pustyni zwrotnikowej z krajobrazem pustyni lodowej - ocenia możliwość działalności gospodarczej w Australii i na obszarach okołobiegunowych - uzasadnia prawdopodobne zmiany na kontynencie Australii i w obszarach okołobie-	- identyfikuje na podstawie fotografii świat organiczny obszarów Australii i obszarów okołobiegunowych - przedstawia propozycje zagospodarowania obszarów niezaludnionych w Australii i w obszarach okołobiegunowych	uzasadnia konieczność ochrony obszarów najmniej zaludnionych na świecie

		▪ cje o obiektach geograficznych Australii, Antarktyki i Arktyki	▪ gunowych w konsekwencji globalnego ocieplenia		
	Prawidłowe stosowanie terminów geograficznych: <i>pustynia lodowa, anekumena</i> .				
29	Zróżnicowanie regionów świata	▪ korzysta z różnych źródeł informacji np. map, tabel, wykresów, tekstów źródłowych ▪ porządkuje i opracowuje informacje o regionach różnych kontynentów świata ▪ porównuje i omawia środowisko przyrodnicze oraz gospodarkę na różnych kontynentach	▪ wyjaśnia współzależności pomiędzy środowiskiem przyrodniczym a gospodarką różnych regionów ▪ interpretuje wskaźniki społeczno-gospodarcze na kontynentach oraz w wybranych państwach świata ▪ wskazuje związki pomiędzy rozwojem gospodarczym a warunkami życia w różnych regionach świata	▪ wymienia regiony świata o korzystnych i niekorzystnych warunkach życia dla człowieka ▪ interpretuje i przetwarza informacje pozyskane w różnych źródłach informacji dotyczące regionów świata	▪ porównuje zróżnicowanie poziomu życia ludności w różnych regionach świata ▪ uzasadnia konieczność poszanowania i ochrony środowiska w kontekście warunków życia przyszłych pokoleń

II. Przykładowe scenariusze zajęć dydaktycznych

Scenariusz 1

Temat: Chiny – przemiany gospodarcze w najludniejszym kraju świata

Cel ogólny: Wykazanie wpływu przemian gospodarczych na życie ludności i znaczenie Chin w światowej gospodarce.

Cele szczegółowe:

I. Korzystanie z informacji

Uczeń:

- wskazuje na mapie regiony rolnicze Chin,
- wskazuje na mapie rozmieszczenie surowców mineralnych w Chinach,
- odczytuje z danych statystycznych pozycję Chin w gospodarce światowej.

II. Identyfikowanie związków i zależności oraz wyjaśnianie zjawisk i procesów

Uczeń:

- wyjaśnia przyczyny nierównomiernego rozmieszczenia ludności w Chinach,
- wyjaśnia przyczyny i przedstawia skutki polityki demograficznej Chin,
- wyjaśnia przyczyny dynamicznego rozwoju gospodarczego Chin.

III. Stosowanie wiedzy i umiejętności geograficznych w praktyce

Uczeń:

- przedstawia znaczenie gospodarki Chin na świecie.

IV. Kształtowanie postaw

Uczeń:

- wykazuje wpływ polityki na kształtowanie stosunków społeczno-rodzinnych w Chinach.

Prawidłowe stosowanie terminów geograficznych: *eksplozja demograficzna, przyrost naturalny, urbanizacja, tempo gospodarki, saldo bilansu handlowego.*

Formy i metody pracy:

- metody operatywne: praca z mapą, analiza diagramów, praca z podręcznikiem,
- metody eksponujące: prezentacja multimedialna,
- praca w zespołach.

Środki dydaktyczne:

- atlas geograficzny,
- podręcznik,
- mapa fizyczna i gospodarcza Azji,
- rocznik statystyczny,
- prezentacja multimedialna,
- arkusze wielkoformatowe papieru, pisaki.

PRZEBIEG LEKCJI	
I. Część wstępna – 10 minut	
1. Organizacja lekcji	Podanie tematu lekcji. Omówienie celów lekcji i sposobów ich realizacji. Sprawdzenie wykonania zadania domowego będącego wprowadzeniem do lekcji (zeszyt pracy ucznia – zad. 1 str. 16).
2. Sformułowanie hipotezy	Nauczyciel formułuje hipotezy: ▪ Warunki przyrodnicze środowiska i społeczno-ekonomiczne decydują o rozwoju i rozmieszczeniu ludności Chin. ▪ Gospodarka Chin ma znaczący udział w gospodarce światowej.
3. Wprowadzenie	Nauczyciel przygotowuje i przedstawia prezentację multimedialną na temat środowiska przyrodniczego Chin.
II. Część główna – 30 minut	
4. Praca w zespołach kilkuosobowych	Nauczyciel dzieli klasę na cztery zespoły. Omawia sposób i organizację pracy zespołów. Przekazuje zadania pomocnicze. Zespół nr 1: <u>Rozmieszczenie ludności Chin.</u> Nauczyciel poleca wykonanie zadań pomocniczych: ▪ Korzystając z map tematycznych w atlasie geograficznym wskazać obszary o dużej i małej gęstości zaludnienia (należy posługiwać się nazwami krain geograficznych). ▪ Wyjaśnić rolę czynników przyrodniczych i społeczno-ekonomicznych w zróżnicowaniu zaludnienia Chin. Zespół nr 2: <u>Zmiany liczby ludności Chin</u> Nauczyciel poleca wykonanie zadań pomocniczych: ▪ Korzystając z wykresu „Zmiany liczby ludności Chin w latach 1710-2010 oraz prognozy do 2050 roku” zamieszczonego w podręczniku, określić tempo rozwoju ludności Chin.

II. Część główna – 30 minut

- Odczytać z wykresu przedział lat największego przyrostu ludności. Wymienić czynniki, które zadecydowały o spadku przyrostu naturalnego.
- Dokonać oceny polityki demograficznej Chin.

Zespół nr 3:

Kierunki rozwoju gospodarki Chin. Rolnictwo

Nauczyciel poleca wykonanie zadań pomocniczych:

- Uzasadnić wpływ środowiska przyrodniczego na rozmieszczenie upraw.
- Przedstawić zmiany, które spowodowały samowystarczalność żywnościową Chin.
- Korzystając z wykresu „Struktura eksportu i importu Chin według grup towarów w roku 2000 i 2008” zamieszczonego w podręczniku, przedstawić zmiany w udziale towarów rolno-spożywczych w handlu zagranicznym Chin.

Zespół nr 4:

Kierunki rozwoju gospodarki Chin. Przemysł i usługi

Nauczyciel poleca wykonanie zadań pomocniczych:

- Wskazać na mapie obszary występowania surowców mineralnych w Chinach. Korzystając z mapy gospodarczej Azji oraz tekstu w podręczniku, wskazać główne ośrodki przemysłowe w Chinach.
- Podać przykłady wielkich inwestycji gospodarczych Chin.
- Wymienić czynniki społeczno-ekonomiczne decydujące o dynamicznie rozwijającej się gospodarce.
- Korzystając z rocznika statystycznego i podręcznika, ocenić udział Chin w handlu międzynarodowym.

5. Prezentacja prac zespołów

Uczniowie (przedstawiciele zespołów) prezentują wyniki pracy wraz z wnioskami i spostrzeżeniami (mogą w prezentacji skorzystać z wielkoformatowych arkuszy papieru). Po prezentacji:

- zespołu 1 – wykonanie zad. 3 str. 17 z zeszytu pracy ucznia,
- zespołu 2 – wykonanie zad. 2 str. 16 z zeszytu pracy ucznia.

III. Część końcowa – 5 minut

6. Podsumowanie i ocena pracy zespołów

Uczniowie ustosunkowują się do postawionych hipotez. Nauczyciel ocenia pracę zespołów (ewentualnie poprawia i uzupełnia wnioski i spostrzeżenia).

7. Zadanie pracy domowej

Zadanie 1 i 2 z podręcznika na stronie 35.
Zadanie 4 str. 17 – zeszyt pracy ucznia.

Scenariusz 2

Temat: Zagrożenie chorobami w Afryce

Cel ogólny: Określenie wpływu środowiska przyrodniczego i poziomu życia ludności w Afryce na występowanie i rozprzestrzenianie się chorób na kontynencie.

Cele szczegółowe:

I. Korzystanie z informacji

Uczeń:

- wskazuje na mapie Afryki obszary zagrożenia wybranymi chorobami występującymi w Afryce,
- odczytuje informacje klimatyczne dotyczące regionów występowania malarii i śpiączki afrykańskiej,
- odczytuje informacje statystyczne dotyczące długości życia mieszkańców Afryki.

II. Identyfikowanie związków i zależności oraz wyjaśnianie zjawisk

Uczeń:

- wyjaśnia przyczyny i skutki chorób nękających społeczeństwo Afryki,
- porównuje przyczyny rozwoju AIDS w Afryce i w innych regionach świata, wykazuje zależności pomiędzy rozwojem społeczno-gospodarczym a stanem zdrowia ludności w Afryce.

III. Stosowanie wiedzy i umiejętności geograficznych w praktyce

Uczeń:

- uzasadnia potrzebę szczepień i odpowiedniego wyposażenia w leki turysty wyjeżdżającego do wybranych regionów Afryki.

IV. Kształtowanie postaw

Uczeń:

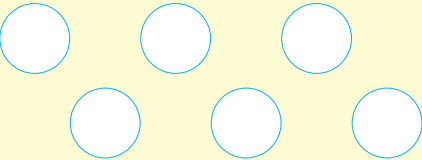
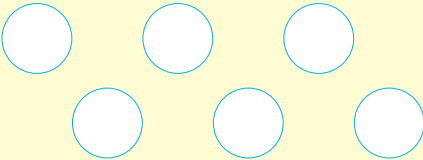
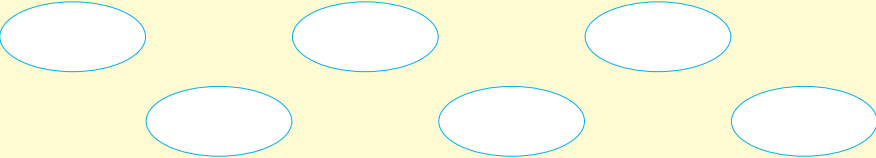
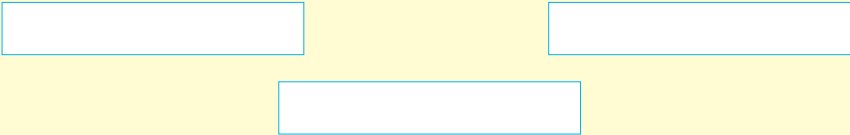
- dostrzega i wykazuje zrozumienie dla problemów zdrowotnych społeczeństwa Afryki,
- rozumie potrzebę wspierania Afryki w walce z chorobami kontynentu,
- wymienia akcje humanitarne wspierające walkę z malarią, AIDS.

Prawidłowe stosowanie terminów geograficznych: *malaria, śpiączka afrykańska, gorączka krwotoczna, AIDS, marasmus, kwashiorka, mucha tse-tse, wirus Ebola.*

Formy i metody pracy:

- praca w grupach (5 grup),
- metaplan.

Przykładowy wzór arkusza metaplanu:

TEMAT: ZAGROŻENIE CHOROZAMI W AFRYCE	
Jak było?	Jak być powinno?
	
Dlaczego nie jest tak, jak być powinno?	
	
Wnioski	
	

Środki dydaktyczne:

Dla każdej grupy:

- podręcznik,
- atlas geograficzny,
- 1 duży arkusz papieru,
- 1 chmurkę do zapisania tematu,
- materiały do zapisania pracy uczniów: 12 kółek, 6 owali i 3 prostokąty,
- kolorowy flamaster, klej.

Czas trwania:

1 godzina zajęć edukacyjnych

Przebieg lekcji:

1. Na zajęciach edukacyjnych poprzedzających realizację tematu „*Zagrożenie chorobami w Afryce*” nauczyciel dzieli klasę na 5 grup. Każda grupa zbiera i przygotowuje szczegółowe informacje o jednej z chorób występujących w Afryce (malaria, śpiączka afrykańska, gorączka krwotoczna, AIDS, marasmus).
2. Po zapisaniu tematu na arkuszu każda grupa przygotowuje informacje umieszcza zgodnie z metodą metaplanu. Czas przeznaczony na realizację tej części lekcji nie powinien przekroczyć 20 minut.
3. Gdy wszystkie arkusze są już wypełnione, grupy kolejno prezentują wyniki swojej pracy. Po prezentacji uczniowie zauważają, że wpisy do polecenia *Jak jest?* są różne dla każdej grupy, ale wpisy odpowiadające na pytanie *Jak być powinno?* są bardzo zbliżone w treści.
4. Kolejne grupy, udzielające odpowiedzi na pytanie *Dlaczego nie jest tak, jak być powinno?*, czytają tylko te wpisy, które nie pojawiły się we wcześniejszych wypowiedziach.
5. W ostatnim etapie uczniowie odczytują wnioski. Każda grupa czyta po jednym z zapisanych przez siebie wniosków. W ten sposób nauczyciel da satysfakcję uczniom z każdej grupy do prezentacji wyników swojej pracy.
6. Podsumowanie i ocena wyniku pracy uczniów.
7. Wykonanie zadań 1 i 2 ze str. 34 w zeszytce pracy ucznia.
8. Zadanie pracy domowej – zadanie 3 str. 35 zeszyt pracy ucznia.

Scenariusz 3

Temat: Zmiany w środowisku przyrodniczym obszarów okołobiegunowych

Cel ogólny: Wykazanie zmian zachodzących w środowisku obszarów Arktyki i Antarktyki.

Cele szczegółowe:

I. Korzystanie z informacji

Uczeń:

- odczytuje z kalendarium informacje dotyczące zdobywania i zagospodarowania obszarów okołobiegunowych,
- wyszukuje w różnych źródłach informacje o polskich polarnikach i badaczach obszarów okołobiegunowych.

II. Identyfikowanie związków i zależności oraz wyjaśnianie zjawisk

Uczeń:

- wymienia pierwszych zdobywców obu biegunów,
- omawia najważniejsze wydarzenia w poznaniu obszarów okołobiegunowych,
- wyjaśnia zmiany zachodzące w środowisku przyrodniczym obszarów okołobiegunowych,
- wyjaśnia rolę i znaczenie Traktatu Antarktycznego,
- omawia prawdopodobne zmiany jakie zajdą w obszarach okołobiegunowych w wyniku ocieplenia klimatu.

III. Stosowanie wiedzy i umiejętności geograficznych w praktyce

Uczeń:

- prognozuje zmiany w środowisku obszarów okołobiegunowych po stopniu lodowców.

IV. Kształtowanie postaw

Uczeń:

- ocenia możliwości wykorzystania obszarów okołobiegunowych dla potrzeb człowieka,
- wskazuje na udział Polaków w badaniach obszarów okołobiegunowych.

Prawidłowe stosowanie terminów geograficznych: *polarnik, zdobywca bieguna, Traktat Antarktyczny, dziura ozonowa, efekt cieplarniany, globalne ocieplenie.*

Formy i metody pracy:

- dyskusja oceniana.

Dyskusja winna być ukierunkowana zagadnieniami szczegółowymi, aby nie była zbyt ogólnikowa i nie koncentrowała się wokół zagadnienia topnienia lodowców.

Przykładowe zagadnienie do dyskusji:

1. Globalne ocieplenie i jego wpływ na środowisko przyrodnicze obszarów okołobiegunowych.

Organizacja dyskusji:

1. Zapoznanie uczniów z warunkami dyskusji:
 - czas trwania – np. 20-25 minut;
 - liczba uczestników dyskusji – np. 5 uczniów dyskutujących; dyskusja w kręgu, na siedząco; osoby dyskutujące mogą się wspierać źródłami informacji, ale nie wolno im z nich czytać;
 - pozostała część klasy słucha, notuje, ocenia (każdy uczeń oceniający dostaje tabelę do oceniania, a uczestnik biorący udział w dyskusji otrzymuje na końcu ocenę).
2. Zapoznanie uczniów z tabelą dotyczącą dyskusji ocenianej.
3. Nauczyciel nie przerywa dyskusji, notuje błędy, omawia je i udziela prawidłowych wyjaśnień na zakończenie.
4. Nauczyciel ingeruje tylko wtedy, gdy dyskusja zanika.

Przykład tabeli do dyskusji ocenianej

Część merytoryczna	Za co oceniam kolegę:	Punkty	Uczniowie dyskutujący				
			Piotr	Filip	Ania	Ula	Marek
	Konkretne fakty, liczby, własne definicje	+2					
	Prezentowanie własnej opinii	+2					
	Porównanie ze znaną już sytuacją	+2					
	Uzupełnienie wypowiedzi kolegi, komentarz	+2					
	Zauważenie błędu	+1					
	Umiejętne wykorzystanie źródeł: liczb, diagramów, map	+1					

Sposób dyskutowania	Za co oceniam kolegę:	Punkty	Uczniowie dyskutujący				
			Piotr	Filip	Ania	Ula	Marek
	Rozpoczęcie dyskusji	+1					
	Wprowadzenie nowego tematu (problemu)	+2					
	Wciągnięcie do dyskusji kolegi, który jeszcze nie zabierał głosu	+1					
	Przerywanie innym	-2					
	Właściwe stosowanie terminologii geograficznej	+2					
	Zdominowanie dyskusji, zbyt długie wypowiedzi	-2					
Ogółem punktów							

Środki dydaktyczne i materiały pomocnicze:

- podręcznik,
- zeszyt pracy ucznia,
- atlas geograficzny,
- kartki z tabelą do dyskusji oceniającej.

Czas trwania:

1 godz. zajęć edukacyjnych

Przebieg lekcji:

1. Nauczyciel zapisuje na tablicy temat i plan dyskusji.
2. Uczniowie wykonują zad. 1 i 2 ze str. 58 w zeszycie pracy ucznia.
3. Nauczyciel ukierunkowuje dyskusję przez wskazanie tematów szczegółowych.
4. Jeden z wyznaczonych uczniów rozpoczyna dyskusję, a pozostali, kontynuując temat, wprowadzają informacje wyjaśniające, uzupełniające i rozwijające zagadnienie.
5. Pozostali uczniowie słuchają i oceniają rozmówców według kryteriów uwzględnionych w tabeli.
6. Każdy z dyskutujących uczniów dostaje tyle punktów, ile otrzymał w sumie od wszystkich oceniających.
7. Nauczyciel podsumowuje dyskusję.
8. Nauczyciel, uwzględniając oceny uczniów oraz własną ocenę, wystawia dyskutującym uczniom ocenę końcową.
9. Uczniowie wykonują zad. 4 ze str. 59 w zeszycie pracy ucznia.
10. Nauczyciel zadaje pracę domową – zad. 3 na str. 58 w zeszycie pracy ucznia.

III. Propozycja projektów edukacyjnych

Projekt edukacyjny 1

Temat wiodący: Jaką rolę w poznawaniu świata odegrali polscy geografowie i podróżnicy?

Cel ogólny:

Nabywanie przez uczniów wiedzy o osiągnięciach Polaków w poznawaniu świata i umiejętności jej prezentowania.

Cele szczegółowe:

Cele poznawcze:

Uczeń:

- opisuje dokonania Polaków odkrywających i badających wybrane regiony świata,
- wymienia i wskazuje na mapie obiekty geograficzne, których nazwy wiążą się z odkryciami Polaków.

Cele kształcące:

Uczeń:

- sprawnie posługuje się nowoczesnymi technologiami informacyjno-komunikacyjnymi,
- korzysta z różnych źródeł informacji geograficznej np. literatury, map,
- wyszukuje, selekcjonuje i analizuje zebrane informacje,
- formułuje wnioski oparte na zebranych materiałach źródłowych,
- prezentuje wyniki pracy w wybranej formie,
- sprawniej pracuje w zespole.

Cele wychowawcze:

Uczeń:

- uświadamia sobie rolę Polaków w poznawaniu świata,
- wykazuje postawę ciekawości poznawczej,
- terminowo, rzetelnie i precyzyjnie wykonuje przydzielone zadania.

Źródła informacji:

- literatura:
 1. Babicz J., Walczak W., *Zarys historii odkryć geograficznych*, PWN, Warszawa, 1970.
 2. Długosz Z., *Historia odkryć geograficznych i poznania Ziemi*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2001.

3. *Encyklopedia PWN*, Warszawa 2010.
 4. Ślabczyński W., *Polscy podróżnicy i odkrywcy*, PWN, Warszawa 1988.
 5. Ślabczyński T., *Bohaterowie wielkiej przygody*, Poprzednia Oficyna Press, Łódź, 1991.
 6. Ślabczyński W., Ślabczyński T., *Słownik podróżników polskich*, Wiedza Powszechna, Warszawa, 1992.
 7. Szełęg E., Gajerski A., *Wielcy odkrywcy. Sylwetki największych podróżników i badaczy*, Videograf Edukacja, Chorzów 2009.
- Internet,
 - atlasy i mapy.
 - „National Geographic”, „Poznaj Świat”.

Harmonogram:

Na pierwszym spotkaniu nauczyciel omawia cele projektu, dokonuje podziału klasy na grupy oraz przydziela i omawia zadania. Poszczególnym grupom przydziela różne kontynenty. Uczniowie otrzymują zadanie wykazania roli Polaków w odkrywaniu i poznawaniu kontynentów.

Grupa	I	II	III	IV	V	VI
Kontynent	Ameryka Północna	Ameryka Południowa	Arktyka	Antarktyka	Afryka	Australia
Członkowie grupy						

Zadania do wykonania (dla wszystkich grup jednakowe):

1. Zapoznajcie się z historią odkryć geograficznych i poznawania kontynentu.
2. Narysujcie oś czasu, na której zaznaczycie daty związane z odkrywaniem i poznawaniem kontynentu przez Polaków.
3. Zbierzcie informacje z różnych źródeł dotyczące udziału Polaków w poznawaniu i badaniu kontynentu.
4. Przedstawcie sylwetki polskich odkrywców.
5. Nanieście na mapę informacje dotyczące odkrywania i poznawania kontynentu przez Polaków.
6. Zaznaczcie na mapie nazwy obiektów geograficznych nazwanych przez Polaków lub upamiętniających ich dokonania.
7. Zbierzcie informacje, jak wykorzystywano dokonania Polaków.

8. Dokonajcie selekcji i opracujcie zebrane informacje.
9. Przygotujcie prezentację w postaci plakatu i pokazu multimedialnego.

Terminy konsultacji:

Raz na dwa tygodnie przez cały czas trwania projektu w uzgodnionym przez nauczyciela i uczniów dniu.

Czas trwania projektu:

2 miesiące

Termin prezentacji:

Np. „Dzień Otwarty” szkoły.

Sposoby i czas prezentacji:

Plakat i pokaz multimedialny (do 10 min).

Kryteria oceny projektu:

Lp.	Kryterium	Liczba punktów (skala)
1	Wartość merytoryczna (dobór treści, spójność logiczna, aktualność wiedzy)	0–4
2	Przekaz (jasny, zrozumiały, czytelny)	0–4
3	Forma prezentacji (jasna, precyzyjna, komunikatywna, estetyczna)	0–4
4	Współpraca w grupie	0–4

Przełożenie oceny projektu na składową oceny z zachowania:

Ocena z zachowania	Ocena projektu (punktacja)
Wzorowa	15-16
Bardzo dobra	13-14
Dobra	11-12
Poprawna	8-10
Nieodpowiednia	5-7
Naganna	4 i mniej

Kontrakt:

1. Nauczyciel zobowiązuje się do udzielania konsultacji podczas wykonywania projektu. Projekt będzie oceniony według ustalonych i podanych uczniom przed rozpoczęciem pracy kryteriów.
2. Uczeń zobowiązuje się do:
 - systematycznego udziału w konsultacjach,
 - terminowego i samodzielnego wykonania zadań przydzielonych przez grupę,
 - przedstawienia i zaprezentowania wyników swojej pracy,
 - podania źródeł z których korzystał wykonując przydzielone przez grupę zadania.

Ewaluacja projektu:

Odpowiedz na pytania, zakreślając jedną lub kilka odpowiedzi:

1. Czego nauczyłeś się pracując nad projektem?

- A. nabyłem dużo wiadomości o osiągnięciach Polaków w poznawaniu świata,
- B. sprawnego posługiwania się komputerem,
- C. szukania informacji w literaturze,
- D. szukania informacji na mapach,
- E. selekcjonowania i analizowania informacji,
- F. formułowania wniosków,
- G. prezentowania wyników pracy,
- H. współpracowania w zespole.

2. Czy udział w projekcie był dla Ciebie?

- A. interesujący,
- B. rozwijający,
- C. stresujący.

Projekt edukacyjny 2

Temat wiodący: Jak zmiany w sektorze usług w naszym regionie (wsi, osiedlu, miejscowości) wpłynęłyby na poprawę warunków życia mieszkańców?

Cel ogólny:

Rozwijanie potrzeby działań na rzecz społeczności lokalnej.

Cele szczegółowe:

Cele poznawcze:

Uczeń:

- poznaje warunki życia ludności w swoim regionie (wsi, osiedlu, miejscowości).

Cele kształcące:

Uczeń:

- redaguje ankietę,
- przeprowadza wywiad,
- interpretuje i opracowuje zebrane dane,
- redaguje pismo do instytucji,
- projektuje zmiany,
- prezentuje projekt,
- wykorzystuje wiedzę o charakterze naukowym do identyfikowania i rozwiązywania problemów, a także formułowania wniosków opartych na obserwacjach empirycznych dotyczących przyrody i społeczeństwa,
- pracuje w zespole.

Cele wychowawcze:

Uczeń:

- dostrzega potrzebę zmian w otoczeniu,
- identyfikuje się ze swoją miejscowością,
- rozwija swoją pomysłowość i kreatywność,
- jest gotowy do podejmowania inicjatyw.

Harmonogram:

Na pierwszym spotkaniu nauczyciel omawia cele projektu, dokonuje podziału klasy na grupy oraz przydziela i omawia zadania.

Uczniowie otrzymują zadanie zaprojektowania zmian w sferze usług w swoim regionie (wsi, osiedlu, miejscowości), które mogą wpłynąć na poprawę warunków życia mieszkańców.

Grupa	I	II	III	IV	V	VI
Usługi	komunikacja	handel	edukacja	służba zdrowia	rekreacja	sport
Członkowie grupy						

Zadania do wykonania (dla wszystkich grup jednakowe):

1. Zbierzcie informacje z różnych źródeł (instytucje, publikacje, mapy) dotyczące waszego regionu w zakresie przydzielonego rodzaju usług.
2. Zredagujcie i przeprowadźcie wśród uczniów lub rodziców ankietę lub wywiad sondażowy dotyczący stopnia zadowolenia mieszkańców w zakresie przydzielonej usługi.
3. Przeprowadźcie analizę zebranych danych.
4. Zaproponujcie zmiany w funkcjonowaniu przydzielonej usługi.
5. Przedstawcie korzyści dla mieszkańców regionu wynikające z proponowanych zmian.
6. Przedstawcie graficznie (schemat, mapa, model, wykres) stan istniejący oraz proponowane zmiany.
7. Zaprezentujcie wyniki swojej pracy w formie plakatu lub raportu.

Karta pracy zespołu:

Klasa

Grupa

Ustalenie zasad pracy w zespole:

1. Kto będzie liderem (kierownikiem) zespołu?

Kierownik:

Z-ca kierownika:

2. Podział zadań w zespole:

Lp.	Zadanie (Co trzeba wykonać?)	Odpowiedzialny (Kto to zrobi?)	Narzędzia badawcze (Co jest potrzebne do wykonania zadania?)	Termin (Kiedy zostanie wykonane zadanie?)
1				
2				
3				

3. Jak będziemy podejmować decyzje?

.....

4. Gdzie i w jakim czasie będą odbywały się spotkania naszego zespołu?

.....

Źródła informacji, z których możesz skorzystać:

- wywiady z mieszkańcami miejscowości, rodziną, pracownikami firm, uczniami,
- instytucje znajdujące się w miejscowości,
- inne, np. Internet, mapy, plany, przewodniki.

Terminy konsultacji:

Raz w tygodniu dla wszystkich grup.

Kontrakt:

1. Nauczyciel zobowiązuje się do udzielania konsultacji podczas wykonywania projektu. Projekt będzie oceniony według ustalonych i podanych uczniom przed rozpoczęciem pracy kryteriów.
2. Uczeń zobowiązuje się do:
 - systematycznego udziału w konsultacjach,
 - terminowego i samodzielnego wykonania zadań przydzielonych przez grupę,
 - przedstawienia i zaprezentowania wyników swojej pracy,
 - podania źródeł z których korzystał wykonując przydzielone przez grupę zadania.

Ocena projektu składa się z oceny koleżeńskej, samooceny i oceny nauczyciela.

Karta oceny koleżeńskej/samooceny/oceny nauczyciela (w sumie trzy jednakowe karty)

Lp.	Kryterium	Liczba punktów (skala)
1	Podejmowanie współpracy z pozostałymi członkami grupy	0–2
2	Zaangażowanie w pracę zespołu	0–2
3	Systematyczne i terminowe wykonywanie zadań	0–2
4	Estetyka wykonanej pracy	0–2
Łącznie		0–8

Końcowa ocena projektu przez nauczyciela

Lp.	Imię i nazwisko		Liczba uzyskanych punktów
1	Ocena koleżeńska		
2	Samoocena		
3	Ocena nauczyciela		
Łącznie			

Skala ocen – maksymalna liczba punktów 24

Składowa oceny z zachowania	Ocena projektu (punktacja)
Wzorowa	22-24
Bardzo dobra	19-21
Dobra	15-18
Poprawna	10-14
Nieodpowiednia	6-9
Naganna	5 i mniej

Czas trwania projektu:

2 miesiące

Sposoby i czas prezentacji:

Wystawa prac podczas Dnia Patrona szkoły.

IV. Egzamin gimnazjalny z przedmiotów matematyczno-przyrodniczych od 2012 roku

W roku szkolnym 2009/2010 uczniowie gimnazjum rozpoczęli naukę według nowej Podstawy programowej kształcenia ogólnego. Absolwenci gimnazjum kształceni zgodnie z nową podstawą będą w roku szkolnym 2011/2012 zdawali egzamin gimnazjalny według nowych zasad.

Centralna Komisja Egzaminacyjna opracowała, we współpracy z Okręgowymi Komisjami Egzaminacyjnymi i Instytutem Badań Edukacyjnych w Warszawie, *Informator o egzaminie gimnazjalnym od 2011/2012 roku*. Informator jest dostępny na stronie internetowej Centralnej Komisji Egzaminacyjnej.

Podstawą sprawdzania osiągnięć ucznia na egzaminie gimnazjalnym od roku szkolnego 2011/2012 będą wiadomości i umiejętności określone w wymaganiach ogólnych i szczegółowych zawartych w Podstawie programowej kształcenia ogólnego, natomiast przestają obowiązywać obecne standardy wymagań egzaminacyjnych.

Egzamin będzie składał z trzech części:

- humanistycznej,
- matematyczno-przyrodniczej,
- części dotyczącej języka obcego nowożytnego.

Objęcie on wiedzę nabytą przez ucznia w gimnazjum i na wcześniejszych etapach edukacyjnych.

Egzamin przeprowadzony zostanie tylko **w formie pisemnej**. Przystąpienie do egzaminu jest warunkiem ukończenia gimnazjum. Nie określa się natomiast minimalnego wyniku, jaki powinien uzyskać zdający.

Część matematyczno-przyrodnicza, składa się z zadań z zakresu matematyki oraz zadań z zakresu przedmiotów przyrodniczych: biologii, chemii, fizyki i geografii. Zadania będą występować pojedynczo lub w wiązkach tematycznych. Wszystkie będą należeć do typu **zadań zamkniętych**.

Egzamin odbywać się będzie w kwietniu. Każda część egzaminu przeprowadzana będzie innego dnia. Czas przeznaczony na rozwiązywanie zadań z części matematyczno-przyrodniczej wynosi 150 minut.

Wyniki egzaminu z przedmiotów matematyczno-przyrodniczych zostaną przedstawione osobno w zakresie matematyki i osobno w zakresie przedmiotów przyrodniczych.

Każdy zdający otrzyma zaświadczenie o szczegółowych wynikach swojego egzaminu. Dla każdego z powyższych zakresów będzie podany wynik procentowy i wynik centylowy:

- **wynik procentowy** – odsetek punktów (zaokrąglony do liczby całkowitej), które zdający zdobył za zadania mierzące wiadomości i umiejętności z danego zakresu. Na przykład, jeśli zdający za zadania przyrodnicze zdobył 23 punkty spośród 30 możliwych do zdobycia, to uzyska wynik równy 77%.
- **wynik centylowy** – odsetek liczby gimnazjalistów (zaokrąglony do liczby całkowitej), którzy uzyskali z danego zakresu wynik taki sam lub niższy niż zdający. Na przykład zdający, którego wynik centylowy w zakresie przedmiotów przyrodniczych wyniesie 85 dowie się, że 85% wszystkich gimnazjalistów uzyskało za zadania przyrodnicze wynik taki sam, jak on lub niższy, a 15% gimnazjalistów uzyskało wynik wyższy.

W *Informatorze o egzaminie gimnazjalnym od 2011/2012 roku* w części matematyczno-przyrodniczej zaprezentowano zestaw 25 zadań, w tym 7 z biologii, 7 z fizyki, 6 z chemii oraz **5 z geografii**.

Treści, wymagania ogólne i wymagania szczegółowe dotyczące wiedzy geograficznej sprawdzane na egzaminie gimnazjalnym według zadań zamieszczonych w *Informatorze*

Nr zad.	Treść kształcenia	Wymagania ogólne	Wymagania szczegółowe Uczeń:	Numer Pod. progr.
21	4. Położenie i środowisko przyrodnicze Polski	II. Identyfikowanie związków i zależności oraz wyjaśnianie zjawisk i procesów. III. Stosowanie wiedzy i umiejętności geograficznych w praktyce.	▪ podaje główne cechy klimatu Polski; wykazuje ich związek z czynnikami je kształtującymi [...].	4.4.
22	8. Sąsiedzi Polski – zróżnicowanie geograficzne, przemiany	I. Korzystanie z różnych źródeł informacji geograficznej.	▪ charakteryzuje i porównuje, na podstawie różnych źródeł informacji geograficznej, środowisko przyrodnicze krajów sąsiadujących z Polską; ▪ wskazuje ich zróżnicowanie społeczne i gospodarcze.	8.1.

Nr zad.	Treść kształcenia	Wymagania ogólne	Wymagania szczegółowe Uczeń:	Numer Pod. progr.
23	2. Kształt, ruchy Ziemi i ich następstwa	II. Identyfikowanie związków i zależności oraz wyjaśnianie zjawisk i procesów.	▪ podaje najważniejsze geograficzne następstwa ruchów Ziemi.	2.4.
24	3. Wybrane zagadnienia z geografii fizycznej	II. Identyfikowanie związków i zależności oraz wyjaśnianie zjawisk i procesów.	▪ wykazuje różnicowanie klimatyczne Ziemi na podstawie analizy map temperatury powietrza i opadów atmosferycznych oraz map stref klimatycznych na Ziemi.	3.3.
25	3. Wybrane zagadnienia z geografii fizycznej	I. Korzystanie z różnych źródeł informacji geograficznej. II. Identyfikowanie związków i zależności oraz wyjaśnianie zjawisk i procesów.	▪ rozpoznaje i opisuje w terenie formy rzeźby powstałe w wyniku działania czynników rzeźbotwórczych.	3.7.

Przykładowe zadania geograficzne zawarte w *Informatorze* dotyczą:

- czterech z dziesięciu treści kształcenia (tabela) zawartych w Podstawie programowej geografii,
- trzech z czterech wymagań ogólnych zawartych w Podstawie programowej geografii,
- pięciu z sześćdziesięciu wymagań szczegółowych, które zawiera Podstawa programowa geografii.

Przykładowe zadania zawarte w *Informatorze* nie wyczerpują wszystkich treści kształcenia, wszystkich wymagań ogólnych i szczegółowych oraz wszystkich typów zadań zamkniętych, które mogą wystąpić w zestawie egzaminacyjnym. Dlatego *Informator* nie może być jedyną ani główną wskazówką do planowania procesu kształcenia geograficznego w szkole. **Tylko realizacja wszystkich wymagań z Podstawy programowej może zapewnić wszechstronne wykształcenie przyrodnicze i dobry wynik na egzaminie absolwentom gimnazjum.**

Nauczyciel geografii wspomagający swego ucznia w przygotowaniu do egzaminu gimnazjalnego powinien:

- dokładnie zapoznać się z przepisami odnoszącymi się do nowej formuły egzaminu gimnazjalnego,
- uważnie wczytać się w zapisy *Podstawy programowej kształcenia ogólnego...*, wychwytyując umiejętności kształcone na lekcjach geografii w gimnazjum,
- korzystając z dostępnych źródeł, zapoznać się z typologią zadań, ze szczególnym uwzględnieniem zadań zamkniętych.
- przeanalizować zawartość arkuszy egzaminacyjnych części matematyczno-przyrodniczych egzaminu gimnazjalnego, zwracając uwagę przede wszystkim na zadania zamknięte dotyczące geografii; powinien zwrócić uwagę na umiejętności, które te zadania sprawdzają; z dostępnych nowych źródeł wynika, że będą sprawdzane (w nowej formule) głównie umiejętności.

Przykładowe zadania geograficzne zamieszczone w Informatorze o egzaminie gimnazjalnym od 2011/2012 roku

Zadanie 21

W lipcu w radiu nadano komunikat Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej:

Od jutra zacznie nad Polskę napływać masa powietrza polarno-morskiego. Znajdziemy się na skraju niżu znad północnego Atlantyku.

Czy po takim komunikacie możemy się spodziewać, że

1. wzrośnie średnia temperatura dobową?	☐ TAK	☐ NIE
2. wystąpią opady?	☐ TAK	☐ NIE
3. wzrośnie ciśnienie atmosferyczne?	☐ TAK	☐ NIE
4. niebo będzie bezchmurne?	☐ TAK	☐ NIE

Rozwiązanie

kolejno: NIE, TAK, NIE, NIE

Zadanie 22

W tabeli przedstawiono wybrane cechy czterech krajów. Nazwy tych krajów podano poniżej i oznaczono numerami 1–4. Wpisz do tabeli numery odpowiednich krajów.

Numer kraju	Liczba ludności w mln	Zatrudnienie w rolnictwie w %	Stopień zalesienia w %
	82,4	2,3	32
	38,1	18,0	30
	5,3	5,1	40
	45,9	19,4	17

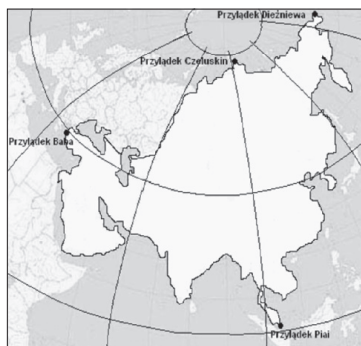
Polska – 1 Niemcy – 2 Słowacja – 3 Ukraina – 4

Rozwiązanie

kolejno: 2, 1, 3, 4

Zadanie 23

Na mapie konturowej Azji zaznaczono skrajne punkty tego kontynentu leżące na stałym lądzie. Przyłądki Piai i Czeluskin leżą niemal na tym samym południku.

23 września wschód Słońca najwcześniej będą obserwować mieszkańcy

A. przylądka Baba.

B. przylądka Czeluskin.

C. przylądka Dieżniewa.

D. przylądka Piai.

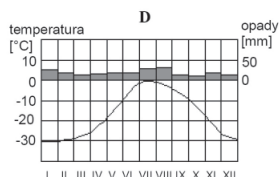
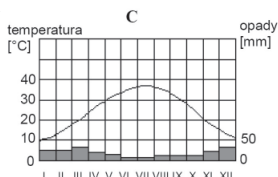
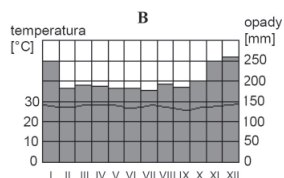
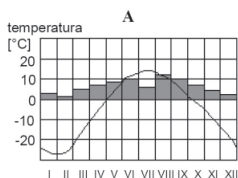
Rozwiązanie

C

Zadanie 24

Podróżujesz wzdłuż południka od przylądka Piai do przylądka Czeluskin. Uporządkuj kolejność wykresów klimatycznych A–D dla mijanych na trasie podróży obszarów, wpisując w kratkę właściwą literę.

→ → →
 Piai Czeluskin

Rozwiązanie

kolejno: B, C, A, D

V. Przedmiotowy System Oceniania z Geografii

Ocenianie stanowi integralną część procesu dydaktycznego. W procesie oceniania ważną rolę spełnia analiza i interpretacja uzyskanych wyników nauczania.

Wynik oceniania – jest porównaniem wiedzy i umiejętności ucznia z założonymi osiągnięciami określonymi przez wymagania ogólne i wymagania szczegółowe zawarte w *Podstawie programowej geografii* i realizowanym programie nauczania.

W ramach Przedmiotowego Systemu Oceniania przyjmuje się określone formy, sposoby oceniania, np. wyznaczone ilości i częstotliwości sprawdzania osiągnięć ucznia w ramach prac pisemnych, liczbowy, punktowy lub procentowy system obliczania wyniku itp.

Podstawa programowa geografii obowiązująca w gimnazjum (Dz.U. 15.01.2009, Nr 4, poz. 17) od dnia 1 września 2009 roku wymusza modyfikację **Przedmiotowego Systemu Oceniania z Geografii**.

Nowa Podstawa programowa wprowadza nowe treści do nauczania geografii oraz zmienia formę zapisu przewidywanych osiągnięć ucznia.

Ogólne cele kształcenia zapisane są w języku **wymagań ogólnych**. Treści kształcenia oraz oczekiwane umiejętności ucznia zapisane są jako **wymagania szczegółowe**. Wymaga to od nauczyciela geografii nowego podejścia do planowania i przygotowania kryteriów oceniania. Wielokrotnie pojawiająca się w zapisach Podstawy programowej informacja o priorytetowym traktowaniu **praktycznego stosowania wiedzy** oraz umiejętności uczniów sprawia, że nauczyciel geografii powinien zaplanować sprawdzanie osiągnięć uczniów również w tym zakresie.

Nauczyciel po przeanalizowaniu wszystkich aktualnie obowiązujących dokumentów dotyczących zmian w nauczaniu (w tym: Podstawy programowej geografii dla gimnazjum, programu nauczania i Wewnątrzszkolnego Systemu Oceniania) może przystąpić do tworzenia Przedmiotowego Systemu Oceniania.

Aby proces oceniania przebiegał prawidłowo, należy sformułować kryteria oceniania. Na kolejnych stronach zaproponowano przykład określenia wymagań na oceny szkolne według treści Podstawy programowej zawartych w programie nauczania *Ziemia i ludzie* (dział VIII) oraz w podręczniku *Ziemia i ludzie*, część 3. Może on stanowić inspirację do tworzenia przez nauczyciela wymagań edukacyjnych na oceny szkolne w konkretnej klasie.

Propozycja określenia wymagań na oceny szkolne według treści nauczania geografii w klasie III gimnazjum

Treści nauczania dotyczące geografii pozaeuropejskich regionów świata opracowano na podstawie programu nauczania „Ziemia i ludzie” wydawnictwa SOP Oświatowiec Toruń 2009.

Obejmują one następujące działy:

- I. Lądy i oceany**
- II. Azja – kontynent kontrastów**
- III. Afryka – problemy przyrodnicze i społeczno-gospodarcze**
- IV. Ameryka Północna i Południowa**
- V. Australia**
- VI. Obszary okołobiegunowe. Arktyka i Antarktyka**

Określenie *uczeń prawidłowo stosuje terminy zawarte w Przedmiotowym Systemie Oceniania* odnosi się do terminów niezbędnych do zrealizowania celów lekcji, wprowadzanych na danej lekcji lub na lekcjach poprzednich.

Ocenę celującą otrzymuje uczeń wykazujący się wiedzą i umiejętnościami wykraczającymi poza wymagania szczegółowe określone w *Podstawie programowej geografii* lub biorący udział w konkursach geograficznych o zasięgu wojewódzkim, okręgowym, ogólnopolskim albo w olimpiadzie przedmiotowej.

Dział programu	Propozycje wymagań szczegółowych na oceny szkolne:			
	dopuszczająca Uczeń:	dostateczna Uczeń:	dobra Uczeń:	bardzo dobra Uczeń:
I. Lądy i oceany	- stosuje terminy geograficzne: wysokość względna, wysokość bezwzględna, niziny, wyżyny, góry, morza, zatoki, cieśniny - wskazuje na mapie kontynenty i oceany - wykazuje potrzebę znajomości ukształtowania powierzchni lądów i dna oceanów - oblicza wysokość względną - przedstawia możliwości wykorzystania oceanów w życiu człowieka	- stosuje terminy geograficzne: falowanie, prądy morskie, szelf - wskazuje na mapie formy ukształtowania lądów - odczytuje z mapy nazwy i przebieg prądów morskich - wyjaśnia przyczyny zróżnicowanego zasolenia i temperatury wód morskich i oceanicznych	- stosuje terminy geograficzne: izobata, stok kontynentalny - wskazuje na mapie granice kontynentów i oceanów - wskazuje na mapie formy ukształtowania dna morskiego - porównuje ukształtowanie powierzchni kontynentów i dna oceanów	- stosuje terminy geograficzne: basen oceaniczny, rów oceaniczny, pływy morskie - przedstawia kryteria wyróżniania wielkich form ukształtowania powierzchni lądów i dna oceanów - wyjaśnia związek między rozmieszczeniem lądów a układem prądów morskich - wykazuje związek pomiędzy ruchem płyt litosfery a rozmieszczeniem form ukształtowania lądów i dna oceanów
II. Azja – kontynent kontrastów	- stosuje terminy geograficzne: monsun letni i zimowy, miasto, przyrost naturalny, hinduizm, hindus, islam, muzułmanin, judaizm, obszar sejsmiczny, tajga, tundra, - lokalizuje na mapie wybrane regiony geograficzne Azji - odczytuje informacje z	stosuje terminy geograficzne: ruchy górotwórcze, slumsy, aglomeracja monocentryczna i policentryczna, cywilizacja megalopolis, FAO, eksplozja demograficzna, urbanizacja, okręg przemysłowy, produkt krajowy brutto, konflikt religijny	stosuje terminy geograficzne: obszar bezodpływowy, biegun zimna, gospodarka rolna, zbiór, plon, „Zielona Rewolucja”, saldo bilansu handlowego, Indus, zespół miejski, technopolia, przemysł wysokich technologii (h-t), OPEC, konflikt narodowościowy	stosuje terminy geograficzne: płaskowyż, jedwabny szlak, pola tarasowe, tempo gospodarki, przemysł petrochemiczny, wskaźnik rozwoju społeczno-gospodarczego HDI, naród, grupa etniczna, integracja gospodarcza, konflikt graniczny, konflikt polityczny

	map klimatycznych Azji ▪ ocenia wpływ klimatu na życie ludności Azji ▪ odczytuje z mapy wysokość bezwzględną i oblicza wysokość względną ▪ wskazuje na mapie rozmieszczenie najstarszych azjatyckich cywilizacji ▪ wymienia wybrane osiągnięcia najstarszych azjatyckich cywilizacji ▪ docenia osiągnięcia najstarszych azjatyckich cywilizacji ▪ wskazuje na mapie obszary uprawy ryżu w Azji Południowo- Wschodniej ▪ wykazuje różnorodne zastosowanie ryżu w żywieniu człowieka ▪ wskazuje na mapie regiony rolnicze Chin ▪ wyjaśnia przyczyny nierównomiernego rozmieszczenia ludności w Chinach ▪ wymienia produkty chińskie wykorzystywane w życiu codziennym Polaka	▪ lokalizuje na mapie kontynentu wybrane obiekty np.: rzeki, jeziora, szczyty ▪ wyjaśnia związek między rozkładem ciśnień w Azji latem i zimą a powstawaniem i kierunkiem wiatrów monsunowych ▪ wykazuje wpływ warunków środowiskowych w Azji na warunki życia człowieka ▪ odczytuje z map informacje dotyczące klimatu i gleb dla obszarów najstarszych cywilizacji Azji ▪ przedstawia znaczenie rzek w rozwoju osadnictwa i kształtowaniu cywilizacji ▪ wykazuje zależność pomiędzy występowaniem monsunów a uprawą ryżu ▪ przedstawia przykłady wykorzystania stromych stoków w gospodarce rolnej ▪ wyjaśnia zależności w Azji pomiędzy elemen-	▪ wykazuje zróżnicowanie regionów Azji pod względem możliwości rozwoju osadnictwa i rolnictwa ▪ odczytuje informacje z map roślinności i gleb kontynentu Azji ▪ odczytuje z mapy wspólne geograficzne krańcowych miejsc kontynentu ▪ wyjaśnia wpływ środowiska przyrodniczego na rozmieszczenie najstarszych cywilizacji w Azji ▪ uzasadnia potrzebę regulacji rzek w przeszłości oraz współcześnie ▪ odczytuje z mapy informacje klimatyczne i glebowe sprzyjające uprawie ryżu ▪ ocenia rolę ryżu w żywieniu człowieka ▪ wskazuje na mapie rozmieszczenie surowców mineralnych w Chinach ▪ wyjaśnia przyczyny i przedstawia skutki polityki demograficznej Chin	▪ wykazuje zależność pomiędzy położeniem geograficznym a strefami klimatycznymi w Azji ▪ wyjaśnia przyczyny kontrastów klimatycznych w Azji ▪ wyjaśnia przyczyny występowania obszarów bezodpływowych na kontynencie ▪ wyjaśnia przyczyny występowanie słonych jezior na kontynencie ▪ podaje przykłady działań zabezpieczających człowieka przed skutkami zagrożeń przyrodniczych występujących w Azji np. powodziami w strefie monsunowej ▪ wykazuje wpływ osiągnięć najstarszych azjatyckich cywilizacji na życie współczesnych społeczeństw ▪ oblicza wysokość plonów ▪ docenia wpływ uprawy ryżu dla kształtowania kultury w Azji Południowo-Wschodniej
--	--	---	---	---

Dział programu	Propozycje wymagań szczegółowych na oceny szkolne:			
	dopuszczająca Uczeń:	dostateczna Uczeń:	dobra Uczeń:	bardzo dobra Uczeń:
II. Azja – kontynent kontrastów – ciąg dalszy	- wykazuje związek pomiędzy hinduizmem a życiem społeczeństwa np.: kastowość, reinkarnacja, „święte krowy” - przedstawia wpływ religii na życie mieszkańców Indii - dostrzega wkład Indii w rozwój kultury masowej np.: Bollywood - odczytuje z mapy nazwy ośrodków i okręgów przemysłowych Japonii - przedstawia wpływ czynników społeczno-kulturowych na rozwój gospodarki Japonii - wymienia nazwy znanych firm Japonii i uzasadnia ich popularność na świecie - wykazuje wpływ pracowitości i zaangażowania Japończyków na rozwój gospodarczy swojego kraju	- tam środowiska przyrodniczego a obszarami uprawy ryżu - odczytuje nazwy i wskazuje na mapie regiony geograficzne Chin - odczytuje z danych statystycznych pozycję Chin w gospodarce światowej - przedstawia znaczenie gospodarki Chin na świecie - wskazuje na mapie i odczytuje nazwy obiektów środowiska geograficznego Indii np.: regionów geograficznych, rzek, miast - wyjaśnia na przykładzie struktury wieku ludności Indii znaczenie terminu: młode społeczeństwo - charakteryzuje na podstawie mapy położenie geograficzne i środowi-	- wyjaśnia przyczyny dynamicznego rozwoju gospodarczego Chin - oblicza saldo obrotów handlu zagranicznego - wymienia wybrane obiekty turystyczne Chin - prezentuje i docenia piękno obiektów turystycznych Chin - odczytuje dane statystyczne dotyczące ludności i gospodarki Indii - wykazuje znaczenie klimatu i rzek w życiu mieszkańców Indii - wyjaśnia przyczyny istnienia kontrastów społecznych i gospodarczych w Indiach - odczytuje i interpretuje dane statystyczne dotyczące gospodarki Japonii - wyjaśnia przyczyny rozwoju nowoczesnej gospodarki w Japonii - wskazuje na mapie Bli-	- wyjaśnia przyczyny niewielkich możliwości zastosowania maszyn rolniczych w uprawie ryżu - wyjaśnia zależności pomiędzy środowiskiem przyrodniczym Chin a regionalnym zróżnicowaniem gospodarki - wykazuje, że środowisko przyrodnicze Chin jest wielkim potencjałem gospodarczym kraju - wykazuje wpływ polityki na kształtowanie stosunków społeczno-rodzinnych w Chinach - wyjaśnia przyczyny współczesnych przemian zachodzących w gospodarce Indii - wykazuje na przykładzie „Zielonej Rewolucji” znaczenie międzynarodowej współpracy w rozwiązywaniu problemu głodu i niedożywienia

	▪ docenia osiągnięcia technologiczne Japończyków ▪ odczytuje z mapy dane dotyczące klimatu w regionach geograficznych Bliskiego Wschodu ▪ ocenia znaczenie ropy naftowej w gospodarce współczesnego świata ▪ wskazuje na mapie miejsca konfliktów zbrojnych na Bliskim Wschodzie ▪ wymienia oczekiwania wobec turystów w miejscach kultu różnych religii na Bliskim Wschodzie ▪ uzasadnia zagrożenia występujące w obszarach konfliktów zbrojnych ▪ wyjaśnia potrzebę kształtowania postaw tolerancji wobec wyznawców różnych religii ▪ wskazuje na mapie Azji przykłady bogatych i ubogich krajów ▪ wyjaśnia znaczenie państw Azji w światowej gospodarce ropą naftową	sko przyrodnicze Japonii ▪ wymienia czynniki decydujące o rozwoju japońskich technopolii ▪ oblicza gęstość zaludnienia ▪ wskazuje na mapie kraje Bliskiego Wschodu ▪ odczytuje dane dotyczące wydobycia i eksportu ropy naftowej w krajach Bliskiego Wschodu ▪ przedstawia wpływ wydobycia ropy naftowej na rozwój motoryzacji ▪ gromadzi na podstawie różnych źródeł informacji wiadomości o religiach Bliskiego Wschodu ▪ wymienia główne zasady religii oraz najważniejsze obiekty religijno-kulturowe występujące w regionie Bliskiego Wschodu ▪ odczytuje wartości statystyczne dotyczące gospodarki krajów Azji np. PKB, wielkość wydobycia ropy naftowej, pło-ny zbóż	skiego Wschodu obszary zalegania i wydobycia ropy naftowej ▪ wyjaśnia rolę ropy naftowej w rozwoju gospodarczym regionu ▪ wymienia główne kierunki rozwoju gospodarki krajów Bliskiego Wschodu ▪ wymienia powszechnie stosowane produkty przemysłu petrochemicznego ▪ wykazuje związek pomiędzy wielkością wydobycia ropy naftowej na Bliskim Wschodzie a ceną benzyny ▪ wskazuje na mapie obiekty kultu religii występujących w regionie ▪ wyjaśnia przyczyny zróżnicowania narodowościowego Bliskiego Wschodu ▪ wyjaśnia przyczyny konfliktów występujących na Bliskim Wschodzie ▪ wyszukuje w prasie i w Internecie informacje dotyczące ludności i gospodarki krajów Azji	nia ludności w Indiach ▪ uzasadnia konieczność współpracy międzynarodowej w rozwiązywaniu problemów społeczno-gospodarczych państw słabo rozwiniętych gospodarczo ▪ przedstawia rozwiązania technologiczne służące zapobieganiu skutkom trzęsień ziemi w Japonii ▪ dostrzega wpływ rozwoju nauki na pozycję gospodarczą państwa ▪ porównuje środowisko przyrodnicze państw Bliskiego Wschodu ▪ wyjaśnia cele i zadania OPEC oraz wpływ organizacji na gospodarkę współczesnego świata ▪ wyjaśnia różnicę pomiędzy konfliktem religijnym a konfliktem narodowościowym ▪ uzasadnia potrzebę współpracy międzynarodowej w rozwiązywaniu konfliktów w regionie
--	---	--	---	---

Dział programu	Propozycje wymagań szczegółowych na oceny szkolne:			
	dopuszczająca Uczeń:	dostateczna Uczeń:	dobra Uczeń:	bardzo dobra Uczeń:
II. Azja – kontynent kontrastów – ciąg dalszy	dodręga różnice w rozwoju gospodarki i warunkach życia ludności państw Azji	- wymienia wybrane osiągnięcia przemysłu krajów Azji - przedstawia warunki życia ludności w wielkich miastach Azji - wykazuje wpływ szybkiego tempa rozwoju gospodarki Chin i Indii na zmiany w życiu mieszkańców tych państw	- omawia wpływ religii na rozwój gospodarki na przykładzie wybranych państw Azji - porównuje warunki życia w miastach azjatyckich np. w Tokio i w Kalkucie - wykazuje rolę rolnictwa i przemysłu państw Azji w gospodarce światowej	podaje przykłady zmian zachodzących w rozwoju gospodarczo-społecznym państw Azji
III. Afryka – problemy przyrodnicze i społeczno-gospodarcze	- stosuje terminy geograficzne: deszcz zenitalny, sawanna, rzeki okresowe, Sahel, klimatogram, głód, niedożywienie, malaria, mucha tse-tse - odczytuje i interpretuje klimatogramy wybranych stacji na kontynencie Afryki - wyjaśnia przyczyny występowania rzek i jezior okresowych w Afryce - oblicza na podstawie mapy odległość w terenie - wskazuje strefę Sahelu	- stosuje terminy geograficzne: niż i wyż baryczny, Sudan, śpiączka afrykańska, AIDS, rasa negroidalna, maniok, jam, proso, sularowiec mineralny - odczytuje z mapy współrzędne geograficzne krajów - odczytuje informacje dotyczące klimatu, gleb i roślinności z map Afryki - wymienia przykłady zwierząt żyjących w różnych strefach klimatycznych Afryki	- stosuje terminy geograficzne: rzeki epizodyczne, wadi (uedy), racjonalna gospodarka wodna, wskaźnik urbanizacji, emigracja wymuszona, użytki rolne - wykazuje zależności pomiędzy położeniem geograficznym a strefowością klimatyczną w Afryce - wykazuje związek pomiędzy strefami klimatycznymi a rozmieszczeniem świata organicznego na kontynencie	- stosuje terminy geograficzne: symetryczność klimatyczno-roślinna, proces pustyńnienia, Polska Akcja Humanitarna, dzienne normy żywienia, FAO, UNICEF, wirus Ebola - uzasadnia potrzebę kontroli i ograniczania wycinania drzew w lesie równikowym - wykazuje związek pomiędzy zasobami wodnymi a sposobami gospodarowania w regionie

	na mapie ▪ uzasadnia konieczność prowadzenia koczowniczego trybu życia ludności w strefie Sahelu ▪ wykazuje zrozumienie dla trudnych warunków życia ludności w obszarach niedoboru wody ▪ wyjaśnia przyczyny przyrodnicze, gospodarcze i społeczne niedożywienia ludności Afryki ▪ wskazuje na mapie Afryki obszary zagrożenia wybranymi chorobami ▪ odczytuje informacje statystyczne dotyczące długości życia mieszkańców Afryki ▪ uzasadnia potrzebę szczepień i odpowiedniego wyposażenia w leki turysty wyjeżdżającego do wybranych regionów Afryki ▪ ocenia możliwości rozwoju rolnictwa w Afryce ▪ dostrzega trudne warunki rozwoju gospodarki w Afryce	▪ wymienia i wskazuje na mapie kraje leżące w strefie Sahelu ▪ odczytuje z mapy i klimatogramów stacji położonych w strefie Sahelu informacje klimatyczne ▪ propaguje działania Polskiej Akcji Humanitarnej w strefie Sahelu ▪ wskazuje kraje Afryki o zróżnicowanym dziennym spożyciu kalorii i białka ▪ wymienia i uzasadnia znaczenie roślin w żywieniu ludności Afryki ▪ uzasadnia braki w prawidłowej diecie mieszkańców Afryki ▪ wyjaśnia przyczyny i skutki chorób nękających społeczeństwo Afryki ▪ wykazuje zależności pomiędzy rozwojem społeczno-gospodarczym a stanem zdrowia ludności w Afryce ▪ wyjaśnia przyczyny szybkiego wzrostu lic-	▪ rozpoznaje zwierzęta pochodzące z Afryki na fotografii lub w ZOO ▪ wskazuje przyczyny pustynnienia strefy Sahelu ▪ uzasadnia potrzebę racjonalnej gospodarki wodą w strefie Sahelu ▪ odczytuje i interpretuje dane statystyczne dotyczące warunków życia w Afryce ▪ wskazuje rolę edukacji w walce z głodem w Afryce ▪ proponuje sposoby złagodzenia problemu niedożywienia ludności Afryki ▪ odczytuje z map klimatycznych Afryki informacje dotyczące regionów występowania malarii i śpiączki afrykańskiej ▪ porównuje przyczyny rozwoju AIDS w Afryce i w innych regionach świata ▪ dostrzega i wykazuje zrozumienie dla problemów zdrowotnych społeczeństwa Afryki	▪ wymienia obszary i uzasadnia występowanie konfliktów o wodę w strefie Sahelu ▪ rozumie ideę organizacji Światowego Dnia Wody ▪ przedstawia rolę FAO w walce z głodem w Afryce ▪ przedstawia zasady prawidłowego odżywiania się człowieka ▪ ocenia działania organizacji pozarządowych na rzecz rozwiązywania problemów głodu w Afryce ▪ wymienia akcje humanitarne wspierające walkę z malarią i AIDS ▪ propaguje zasady zdrowego żywienia ▪ lokalizuje na mapie rozmieszczenie surowców mineralnych w Afryce ▪ wskazuje miejsca występowania atrakcji turystycznych w Afryce ▪ omawia na wybranych przykładach potencjał turystyczny Afryki
--	--	---	---	---

Dział programu	Propozycje wymagań szczegółowych na oceny szkolne:			
	dopuszczająca Uczeń:	dostateczna Uczeń:	dobra Uczeń:	bardzo dobra Uczeń:
III. Afryka – problemy przyrodnicze i społeczno- gospodarcze – ciąg dalszy	wykazuje zainteresowanie działaniami w rozwiązywaniu problemów nękających mieszkańców kontynentu	- by ludności w Afryce - przedstawia przyczyny i skutki wywożenia Murzynów jako niewolników do Ameryki	- korzystając z map ocenia środowisko przyrodnicze wybranych regionów Afryki dla potrzeb rozwoju rolnictwa - wymienia ograniczenia związane z rozwojem transportu kolejowego i drogowego w Afryce - przedstawia znaczenie wybranych regionów Afryki dla rozwoju turystyki światowej	- porównuje urbanizację w Afryce z urbanizacją w Europie - określa współczesną i perspektywiczną rolę Afryki w gospodarce światowej
IV. Ameryka Północna i Południowa	- stosuje terminy geograficzne: ruch górotwórczy, obszary sejsmiczne, preria, pampa, las tropikalny (selwa), fawela (slamsy), preria, efekt cieplarniany, globalne ocieplenie Dolina Krzemowa - odczytuje informacje z map klimatycznych, roślinności i gleb Ameryki Północnej i Południowej - wskazuje potrzebę two-	- stosuje terminy geograficzne: emigracja, Ameryka Łacińska, mulat, metys, urbanizacja, aglomeracja monocentryczna, aglomeracja policentryczna, megalopolis, okręg przemysłowy, - odczytuje z mapy współrzędne geograficzne krańcowych miejsc kontynentów - wskazuje na mapie wybrane obiekty geogra-	- stosuje terminy geograficzne: naród, kultura angloamerykańska i latioamerykańska, afroamerykanin, racjonalna gospodarka leśna, urbanizacja pozorna, przemysł wysokich technologii, technopolie - wymienia główne cechy regionów geograficznych obu Ameryk - wykazuje współzależności pomiędzy elementa-	- stosuje terminy geograficzne: jezioro lagunowe, jezioro wysokogórskie, grupa etniczna, abolicjonizm, zambos, aleja tornad, koncern, korporacja, NAFTA, republiki bananowe - porównuje środowisko przyrodnicze obu Ameryk - docenia piękno krajobrazów obu Ameryk - wskazuje na mapie obszary rozmieszczenia cywilizacji Indian

	zenia obszarów chronionych - wskazuje na mapie regiony geograficzne obu Ameryk - odczytuje daty ważnych wydarzeń w historii Ameryki Północnej i Południowej z linii czasu - wyszukuje informacje w różnych źródłach o kulturze Indian w przeszłości i współcześnie - docenia osiągnięcia kultury rdzennych mieszkańców Ameryki - odczytuje z mapy informacje dotyczące warunków klimatycznych i glebowych obszaru Amazonii - uzasadnia potrzebę ochrony lasów równinowych - omawia zasady poruszania się po obszarach chronionych - odczytuje dane statystyczne dotyczące liczby ludności miast Brazylii - wskazuje na mapie wielkie miasta Brazylii	ficzne (rzeki, jeziora, szczyty) Ameryki Północnej i Południowej - oblicza średnią roczną temperaturę powietrza atmosferycznego i roczną amplitudę temperatury - odczytuje dane dotyczące ludności obu Ameryk z rocznika statystycznego i wykresu - czyta i interpretuje mapę gęstości zaludnienia Ameryki Północnej i Południowej - omawia korzystając z wykresu zmiany liczby ludności Ameryki - przedstawia korzyści i wady wynikające z emigracji - przedstawia zróżnicowanie rasowe i językowe obu Ameryk - reprezentuje postawę tolerancji kulturowej i religijnej - wskazuje zmiany zaludnienia Amazonii na podstawie map tematycznych	mi środowiska przyrodniczego obu Ameryk - wyjaśnia przyczyny występowania trzęsień ziemi i czynnego wulkanizmu w Kordylierach i w Andach - przedstawia rolę Kanału Panamskiego w transporcie morskim - wyszukuje informacje w prasie o wielokulturowości miast, regionów, państw Ameryki - wykazuje wpływ czynników przyrodniczych, gospodarczych, społecznych i historycznych na rozmieszczenie ludności obu Ameryk - porównuje zróżnicowanie kulturowe Ameryki Północnej i Ameryki Południowej - wymienia piętra roślinne lasu równinowego - omawia skutki przyrodnicze i społeczne gospodarki leśnej w Amazonii - odczytuje elementy urbanistyczne miasta	- wymienia osiągnięcia kultury Indian - wskazuje elementy kultury amerykańskiej przenikające do Europy i Polski - wyszukuje informacje na temat składu gatunkowego lasów Amazonii - uzasadnia rolę lasu równinowego w procesie globalnego ocieplenia - ocenia ekologiczną i gospodarczą funkcję lasu - uzasadnia na przykładzie kauczukowca konieczność zastępowania w gospodarce surowców naturalnych sztucznymi - prezentuje ideę zrównoważonego rozwoju gospodarczego na przykładzie Amazonii - wyjaśnia wpływ kolonizacji na rozwój przetrzynny miast Brazylii - oblicza czas podróży samolotem z Polski do Ameryki z uwzględnieniem położenia miejsc startu i lądowania w różnych strefach czasowych
--	---	---	--	---

Dział programu	Propozycje wymagań szczegółowych na oceny szkolne:			
	dopuszczająca Uczeń:	dostateczna Uczeń:	dobra Uczeń:	bardzo dobra Uczeń:
IV. Ameryka Północna i Południowa – ciąg dalszy	- charakteryzuje wybrane miasto Brazylii - przedstawia skutki żywiołowego rozwoju miast Brazylii - wykazuje zrozumienie dla trudnych warunków życia ludności w fawelach - wykazuje konieczność walki z przestępczością w wielkich miastach - oblicza średnią temperaturę powietrza atmosferycznego - omawia znaczenie dostępu do morza i ukształtowania powierzchni kraju w rozwoju gospodarczym państwa - wskazuje na mapie regiony rolnicze USA - odczytuje dane statystyczne dotyczące pozycji USA w gospodarce światowej - omawia rolę i osiągnięcia przemysłu wysokich	- wymienia przyczyny intensywnej wycinki drzew w Amazonii - wyjaśnia zagrożenia lokalne i globalne wynikające z faktu wylesiania Amazonii - wykazuje związek pomiędzy warunkami przyrodniczymi a lokalizacją miast Brazylii - wskazuje na mapie regiony geograficzne Stanów Zjednoczonych - wymienia cechy wybranych regionów geograficznych USA - wykazuje współzależność między środowiskiem przyrodniczym a sposobem gospodarowania w wybranych regionach geograficznych USA - wskazuje na mapie obszary koncentracji przemysłu w USA	Ameryki Południowej na podstawie schematu - uzasadnia lokalizację miast Brazylii - charakteryzuje wybrane miasto Brazylii - wyjaśnia przyczyny problemów społecznych występujących w wielkich miastach Brazylii - wskazuje i docenia atrakcje kulturowe miast Brazylii - interpretuje mapy tematyczne dotyczące klimatu i gleb pod kątem rozwoju rolnictwa w USA - wyjaśnia przyczyny różnicowania środowiska przyrodniczego USA - uzasadnia znaczenie wybranych regionów geograficznych w gospodarce USA - wymienia największe amerykańskie koncerny przemysłowe i wykazuje	- przedstawia zalety harmonijnego rozwoju miasta - wyszukuje informacje w prasie na temat katastrof ekologicznych i sposobie łagodzenia ich skutków - wykazuje związek pomiędzy elementami środowiska przyrodniczego USA - przedstawia sposoby działania USA wobec zagrożeń środowiskowych - charakteryzuje sieć transportową USA na tle środowiska przyrodniczego i osadnictwa - zna jednostki miary stosowane w USA - ocenia rolę USA w gospodarce światowej - określa rolę nauki w kształtowaniu pozycji USA na świecie - wyjaśnia przyczyny i skutki zróżnicowanego poziomu gospodarczego państw amerykańskich

	technologii w USA ▪ docenia osiągnięcia technologiczne USA ▪ wskazuje na mapie obu Ameryk państwa i ich stolice ▪ dostrzega problemy gospodarcze i społeczne państw Ameryki	▪ wykazuje współzależności pomiędzy środowiskiem przyrodniczym a koncentracją przemysłu w USA ▪ wie, że Polacy, wyjeżdżając do USA, muszą posiadać wizę ▪ omawia zróżnicowaną pozycję gospodarczą państw na kontynentach obu Ameryk ▪ zna nazwy i lokalizuje na mapie stolice państw Ameryki Północnej i Ameryki Południowej ▪ wyszukuje w różnych źródłach informacje o obszarach chronionych w USA	ich znaczenie w gospodarce świata ▪ odszukuje i porównuje informacje statystyczne dotyczące państw obu Ameryk	
V. Australia	▪ stosuje terminy geograficzne: klimat zwrotnikowy, Aborygen, ▪ wskazuje na mapie regiony geograficzne Australii ▪ omawia zróżnicowanie świata roślinnego Australii ▪ wyjaśnia określenie „odwrocenie” pór roku w Australii w stosunku do Europy	▪ stosuje terminy geograficzne: deficyt wody, rzeki okresowe, wody artestyjskie, ▪ wykazuje zależność pomiędzy klimatem a światem organicznym kontynentu ▪ wymienia zwierzęta żyjące w Australii ▪ wyjaśnia przyczyny występowania wód artestyjskich na kontynencie	▪ stosuje terminy geograficzne: ekstensywna gospodarka rolna ▪ odczytuje wybrane informacje z map klimatycznych, roślinności i gleb Australii ▪ uzasadnia występowanie stref klimatycznych i typów klimatu w Australii ▪ ocenia warunki środowiska przyrodniczego Australii dla życia człowie-	▪ stosuje termin geograficzny: endemit ▪ wykazuje związek pomiędzy przeszłością geologiczną a występowaniem endemitów na kontynencie ▪ omawia różnorodną rolę eukaliptusów w kształtowaniu środowiska Australii ▪ wykazuje związek pomiędzy osadnictwem a rozmieszczeniem sieci transportowej w Australii

Dział programu	Propozycje wymagań szczegółowych na oceny szkolne:			
	dopuszczająca Uczeń:	dostateczna Uczeń:	dobra Uczeń:	bardzo dobra Uczeń:
V. Australia – ciąg dalszy	- czyta i interpretuje mapę rozmieszczenia ludności w Australii - wyjaśnia wpływ środowiska przyrodniczego na rozmieszczenie ludności na kontynencie - dostrzega trudności środowiskowe dla zagospodarowania kontynentu np. w budowie sieci transportowej - wykazuje zrozumienie dla sytuacji Aborygenów - odczytuje z mapy współrzędne geograficzne krańcowych miejsc kontynentu	- wyjaśnia potrzebę racjonalnej gospodarki zasobami wody na kontynencie - odczytuje z wykresu informacje dotyczące PKB i struktury zatrudnienia w Australii - wykazuje związków pomiędzy środowiskiem przyrodniczym a gospodarką rolną Australii - wykazuje korzystając z tabeli pozycję Australii w handlu surowcami mineralnymi	- ka i rozwoju gospodarki - odczytuje z różnych źródeł (tabele, wykresy, Internet) informacje dotyczące ludności i gospodarki Australii - wskazuje na mapie obszary występowania surowców mineralnych w Australii - omawia wybrane atrakcje turystyczne Australii	- oblicza różnicę czasu słonecznego i strefowego między czasem w Polsce i czasem w Australii - uzasadnia występowanie ekstensywnej gospodarki rolnej w Australii - wykazuje tolerancję względem społeczeństwa wielonarodowościowego
VI. Obszary okołobiegunowe. Arktyka i Antarktyka	- stosuje terminy geograficzne: biegun, koło podbiegunowe, lądolód, polarnik - odczytuje wartości z klimatogramów wybranych stacji Arktyki i Antarktyki - wymienia cechy środowiska przyrodniczego obszaru	- stosuje terminy geograficzne: dzień i noc polarna, pustynia lodowa - odczytuje wybrane informacje z map fizycznych Arktyki i Antarktyki - odczytuje z kalendarium informacje dotyczące zdobywania i zago-	- stosuje terminy geograficzne: dziura ozonowa, efekt cieplarniany - odczytuje nazwy i wskazuje na mapie regiony geograficzne obszarów okołobiegunowych - porównuje warunki środowiska przyrodniczego Arktyki i Antarktyki	- stosuje terminy geograficzne: zorza polarna, Traktat Antarktyczny - przedstawia sposoby przystosowania się świata organicznego do warunków klimatycznych panujących poza kołem podbiegunowym - wymienia najważniejsze

	rów okołobiegunowych - wykazuje zainteresowanie środowiskiem przyrodniczym obszarów okołobiegunowych - rozumie potrzebę ochrony obszarów okołobiegunowych	spodarowania obszarów okołobiegunowych - wymienia pierwszych zdobywców obu biegunów - wskazuje na udział Polaków w badaniach obszarów okołobiegunowych - odczytuje z mapy współrzędne geograficzne obszarów okołobiegunowych - wyjaśnia zmiany zachodzące w środowisku przyrodniczym obszarów okołobiegunowych	- oblicza wysokość Słońca nad widnokreślem w różnych porach roku - określa kierunki geograficzne na podstawie Gwiazdy Polarnej - wyszukuje w różnych źródłach informacje o polskich polarnikach i badaczach obszarów okołobiegunowych - ocenia możliwości wykorzystania obszarów okołobiegunowych dla potrzeb człowieka - przedstawia propozycje zagospodarowania obszarów okołobiegunowych - zajmuje stanowisko wobec globalnych skutków efektu cieplarnianego	wydarzenia w poznawaniu obszarów okołobiegunowych - wyjaśnia rolę i znaczenie Traktatu Antarktycznego w ochronie Antarktyki - omawia prawdopodobne zmiany jakie zajdą w obszarach okołobiegunowych w wyniku ocieplenia klimatu - oblicza skalę mapy - prognozuje zmiany w środowisku obszarów okołobiegunowych po stopieniu lodowców
--	---	--	--	--